

Aikuisten medialukutaito sosiaalisen median aikakaudella

Tapio Merilä

Pro gradu -tutkielma

Median, musiikin ja taiteen tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Mediatutkimus

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Lokakuu 2021

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Filosofian maisteri, mediatutkimus

Tapio Merilä

Aikuisten medialukutaito sosiaalisen median aikakaudella

73 sivua

Pro gradu tutkii aikuisten ihmisten medialukutaitoa ja miten he itse ymmärtävät termin omassa sosiaalisen median käytössään. Usein kuulee puhuttavan nuorten medialukutaidosta, ja siitä miten he valjastavat uudet teknologiat sekä alustat omaan käyttöönsä. Tutkimuksen tarkoitus oli tutkia miten aikuiset ihmiset ymmärtävät termin medialukutaito ja mitä se merkitsee heille.

Menetelmänä käytin David Buckinghamin neljää mediakasvatusta kuvaavaa avainaspektia (tuotanto, kieli, representaatio, yleisö) ja W. James Potterin medialukutaidon seitsemää taitoa (analyysi, arviointi, ryhmittely, induktio, deduktio, synteesi, abstrahointi). Tutkimus suoritettiin ryhmähaastatteluna, johon osallistui viisi henkilöä, joista on nuorin oli 49-vuotias ja vanhin 60-vuotias. Jokainen haastatteluun osallistunut henkilö sai luettavaksi Iltalehden kesäkuussa 2019 verkossa julkaiseman uutisen Helsinki Priden kulkueesta ja sen pohjalta käydyn kommenttiosion keskustelut sekä kansanedustajien Päivi Räsänen (KD) ja Jussi Halla-Ahon (PS) twiitit seksuaalivähemmistöistä.

Tuloksissa selvisi aikuisten ihmisten ymmärtävän medialukutaitonsa oman elämäkatsomuksensa ja kokemustensa kautta. Oli nähtävissä, että vastanneet olivat pidättyväisempiä sosiaalisen median käytössään, etenkin alkuinnostuksen jälkeen. Teknologiset kehitykset koettiin positiivisiksi, mutta verkossa käytävät negatiiviset keskustelut koettiin heikentävän annetut työkalut huonoiksi. Tutkimuksessa selvisi mitä medialukutaito tarkoittaa haastateltaville, mutta termin laajuuden vuoksi, tutkimus ei vastannut siihen mitä se todella merkitsee yksilölle. Jatko-tutkimuksen kannalta olisi eduksi haastatella useampia henkilöitä.

Avainsanat:

Mediakasvatus, medialukutaito, sosiaalinen media, seksuaalivähemmistöt, sukupuolivähemmistöt, David Buckingham, W. James Potter

MA thesis

Faculty of Humanities, media studies

Adult media literacy in the age of social media

Tapio Merilä

73 pages

This thesis' purpose was to research how adult people use their media skills and how they understand the term itself. It is common to read or hear about media skills of young people and how they harness new technologies and new social media platforms to their own needs. The purpose of the research was to find out how adult people understand the term media literacy, and what does it mean for them.

The method used in this thesis was based upon David Buckingham's four key aspects of media education (produce, language, representation, audience) and W. James Potter's seven skills of media literacy (analysis, evaluation, grouping, induction, deduction, synthesis and abstracting). The research itself was based upon group interview, which was held for five different people ages between 59 and 60. Each person got material to read before the interview: one online news article about Helsinki Pride demonstration during June of 2019 (and its comment section) and personal tweets of politicians Päivi Räsänen (Christian Democrats) and Jussi Halla-Aho (True Finns).

During results it was noticed that adult people understand media skills through their own experience of media and life itself. Adults were also more reserved what came to their behaviour in social media, especially after the platform became common practice. Attendees also noticed that new technologies are great, but they are being used for negative purposes. In conclusion, adult people understand their own media skills, but the term itself is so broad, leaving out what it truly means for the individual.

Keywords:

Media education, media skills, social media, sexual minorities, gender minorities, David Buckingham, W. James Potter

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	3
1.1	Aineisto	8
1.2	Tutkimusmenetelmä	9
1.3	Haastattelu	11
1.4	Tutkimusaineisto	13
1.5	Tutkimuksen päämäärät ja tavoitteet	14
2	MEDIALUKUTAITO	16
2.1	Termi	16
2.2	Kuva- ja lukutaito	17
2.3	Tutkittavien medialukutaito	19
2.4	Teknologiset kehitykset	20
3	HAASTATTELU JA ANALYYSI	22
3.1	Medialukutaidosta	24
3.2	Medialukutaidon kehittyminen	28
3.3	Passiivisuus ja aktiivisuus sosiaalisessa mediassa	31
3.4	Hetkellisyys sosiaalisessa mediassa	37
3.5	Ennakkomateriaalit	46
3.6	Viestien laatu	61
3.7	Haastattelun luoma keskustelu	67
4	JOHTOPÄÄTÖKSET	70
	LÄHTEET	74

1 Johdanto

Medialta ei voi välttyä varsinkaan sosiaalisen median aikakaudella. Aikaisemmin viestien vastaanottajan osallistuminen saattoi perustua niin sanottuun passiiviseen mukana olemiseen, kuten television katsomiseen. Mahdollisuus vaikuttaa edessä olevaan viestiin perustui esimerkiksi yleisönosastopalstoille kirjoittamiseen tai radio-ohjelmaan soittamiseen. Sosiaalisesta mediasta tuttu 'moderaattori' oli ennen uutispäällikkö tai toimittaja, joka rajasi 'tavallisen kansalaisen' kommentit tai antoi luvan julkaista tekstin sellaisenaan.

Tämän pro gradun tarkoituksena on tutkia, miten aikuiset henkilöt käsittävät termin 'medialukutaito'. Tutkimuksen katalyyttinä toimii aiheesta puhumattomuus muiden kuin nuorten ihmisten kohdalla: medialukutaidon merkitystä aikuisille ihmisille ei käsitellä mielestäni tarpeeksi. Termin monitulkittavuus ja moniulotteisuus luovat haasteita tutkimukselle. Itse määrittelen medialukutaidon seuraavasti:

- 1) Lukutaito: mitä viesti sisältää, merkitsee, ja mihin se perustuu?
- 2) Mediakasvatus: oma kokemus vs. viesti(t), miten medialukutaito määrittelee ihmisen 'lukutaidon', jos ei ole kokemusta käsiteltävästä aiheesta?
- 3) Medialukutaito: mitä se merkitsee? Lukutaito ei itsessään riitä, vaan täytyy myös ymmärtää, miten ja missä teksti toimii.

Mediakasvatus- ja medialukutaitokäsitteet kulkevat niin sanotusti 'käsi kädessä': toista ei voi olla olemassa ilman toista. Oppiaineena mediakasvatus suunnataan usein nuoremmille sukupolville, joiden oletetaan osaavan ja omaksuvan uudet teknologiat. Reijo Kupiainen ja Sara Sintonen kuvailevat mediakasvatusta niin, ettei sitä voida tarjoilla valmiina ja paketoituna, vaan se rakentuu mediakasvattajien tulkintojen kautta (Kupiainen & Sintonen 2009, 5). Ritva-Sini Merilampi puhuu eräänlaisesta moraaliseen paniikista, johon mediakasvatusvaatimukset voivat johtaa (Merilampi 2014, 27). Mediakasvatuksesta ja medialukutaidosta keskusteltaessa huomio kiinnittyy usein nuoriin, erityisesti peruskoulua käyviin oppilaisiin. Nuorempien sukupolvien, kuten niin sanotuiden diginatiivien, voidaan

kokea olevan ”ammattilaisia”, koska he ovat kasvaneet sosiaalisen median mukana. Mediakasvattajat ovat usein alan ammattilaisia, joko journalisteja tai elokuva- ja/tai peliharrastajia (Merilampi 2014, 27), ja heidän mediakasvatuksellinen näkemyksensä perustuu osaksi heidän omaan sukupolveensa ja käsitykseen vallassa olevien medioiden käytöstä.

Uusien sosiaalisen median alustojen rinnalla kasvaminen ei kuitenkaan välttämättä merkitse medialukutaidon kehittymistä. Jos nuoret kohtaavat ikäänsä perustuvia odotuksia ja olettamuksia, mihin sitten aikuiset sijoittuvat tässä yhteydessä? Aikuispedagogiikassa on ajoittain keskusteltu, kuinka aikuiset ovat ’valmiita’ eikä heitä tarvitse opettaa. Uusien asioiden omaksuminen ilman informaatiota ei voi välttämättä toteutua ilman koulutusta tai perehdytystä. Medialukutaidon kehittyminen vanhemmissa sukupolvissa ei ole itsestäänselvyys verrattuna juuri diginatiiveihin: vaikka vanhemmat ikäluokat ovat nähneet teknisen kehityksen televisiosta internetiin, niin se ei välttämättä merkitse täyttä median ymmärrystä.

Tässä pro gradussa perehdyn aikuisten ihmisten medialukutaitoon ja siihen, miten he ymmärtävät sosiaalisen median keskusteluita. Aineistona hyödynnän seksuaalivähemmistöjä käsitteleviä uutisia ja twiittejä. Materiaalin esittelen tutkimukseni analyysiosiossa, jossa käsittelen haastatteluista saamiani tuloksia. Medioissa on viime vuosina käsitelty usein seksuaalivähemmistöjen ihmisoikeuksia, ja merkittävänä keskustelua herättäneenä esimerkkinä voidaan pitää vuoden 2010 Yle TV2:n Homoilta-lähetystä. Ohjelma oli merkittävä esimerkki suomalaisessa mediassa käytävästä HLBTIQ-keskustelusta. Erityistä huomiota saivat Kristillisdemokraattien kansanedustaja Päivi Räsänen konservatiiviset mielipiteet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä (Nynäs, Kejonen & Vullers 185, 2020).

Ihmisoikeuksista käytävä keskustelu ei ole uusi asia eri medioissa, mutta keskustelu on tullut lähemmäksi ihmistä kuin aiemmin. Uutisiin reagoiminen saattoi olla muutaman ihmisen välistä keskustelua esimerkiksi television ympärillä tai työpaikalla kahvipöydän äärellä. Yksilöiden medialukutaito perustui mahdollisesti vain omaan mielipiteeseen, kokemuksiin aiheesta tai muiden ympärillä olevien ihmisten luomaan ryhmäpaineeseen. Kasvotusten

käytävän keskustelun lisäksi sanomalehtien mielipidepalstat toimivat silmäyksinä muiden henkilöiden näkemyksiin mediassa. Median viestin vastaanottajan omat mielipiteet saivat vahvistusta yksilöltä itseltään, ystäviltä, perheeltä, jne. Erilaisten ihmisryhmien kohtaaminen tai keskusteluihin osallistuminen saattoi olla aivan erilaista, jos vertaa nykyiseen mediaviestien tulvaan. Vastaanottajien medialukutaito vaatii myös jatkuvaa kehitystä multimodaalisuuden, intertekstuaalisuuden ja intermediaalisuuden lisääntymisen vuoksi (Kupiainen & Sintonen 2009, 31). Mediakasvatuksellisesta näkökulmasta tarkasteltuna tekniikan ja median lisääntymisen vuoksi olisi tärkeää käsitellä myös aikuisten ihmisten medialukutaidon kehittymistä. Miten esimerkiksi uudet alustat vaikuttavat viestien vastaanottamiseen? Teknologioiden kehittymisen kautta tutkimukseni tehtävänä on selvittää, kuinka aikuiset ymmärtävät oman medialukutaitonsa ja mitkä tekijät vaikuttavat viestien vastaanottoon. Haastatteluun osallistuneet henkilöt ovat kokeneet median kehitymisaskeleet televisiosta aina nykyiseen muotoonsa.

Seksuaalivähemmistöihin liittyvä uutisointi on kehittynyt 1980-luvulta eteenpäin, ja verkossa käytävä keskustelu voi vaikuttaa vastaanottajien medialukutaitoon. Miten vaikutusvaltaisten henkilöiden, kuten poliitikkojen puhe verkossa vaikuttaa yli 50-vuotiaiden henkilöiden medialukutaitoon? Sosiaalisen median helppous ja välittömyys voivat tuoda poliitikkojen mielipiteet lähemmäksi ja henkilökohtaisemmiksi kuin ennen, koska he toimivat samassa ympäristössä eikä teknologia vaadi printtimedioiden aikaa vaativaa työprosessia. Jos poliitikko voi kirjoittaa sosiaaliseen mediaan oman mielipiteensä, niin vastaanottajan on myös helppo osallistua samaan keskusteluun, olematta journalisti tai toimittaja. Poliitikkojen status ja mielipiteet ovat herättäneet keskusteluja aikaisemminkin, mutta kysymys onkin: vaikuttaako tekstin alkuperä medialukutaitoon? Miten juuri seksuaalivähemmistöihin liittyvä keskustelu vaikuttaa aikuisten medialukutaitoon?

Medialukutaidon merkitystä tulee pohtia näissä yhteyksissä: miten oma kokemus lukutaidosta ilmenee yksilöiden lukiessa merkittävänä pidettävien henkilöiden, kuten poliitikkojen, mielipiteitä? Vaikuttaako perinteinen media, kuten painettu sana, enemmän kuin verkossa näkyvä teksti? Medialukutaitoisen tulisi mahdollisesti erottaa niin sanottuun henkilökulttiin perustuvat tekstit, jotka voivat vaikuttaa viestin vastaanottamiseen. Printtimediaan toimitetut ja valitut viestit eivät sisällä sosiaalisen median ”vapautta”, jossa viestin luoja voi itse

määritellä, miten teksti kirjoitetaan. Onko viestin ”vapaudella” muista medioista merkitystä medialukutaidossa; ja voiko tämä vapaus vaikuttaa, miten poliitikon viestit ymmärretään vai verrataanko niitä automaattisesti henkilön esiintymiseen muissa medioissa, jolloin muodostetaan samanlainen mielipide?

Sosiaalisen median avulla jokainen tietotekniikkaa osaava ja kiinnostunut voi osallistua verkossa käytävään keskusteluun. Useimmilla uutissivustoilla on myös mahdollisuus osallistua kommentointiin. Uutisiin ja keskusteluihin voi liittyä ajoittain myös poliittisia kannanottoja merkittäviksi koetuilta henkilöiltä. Anna Rastas kertoo poliitikkojen ja virkamiesten olevan tietoisia siitä, miten tietyt puhettavat ja tiettyjen asioiden esiin tuominen voivat vahvistaa kielteisiä asenteita esimerkiksi vähemmistöistä (Rastas 2009, 61).

Vaikutusvaltaisessa asemassa toimivia henkilöitä on todennäköisesti ohjeistettu, miten toimia eri median muodoissa. Ohjeistuksesta huolimatta henkilöt voivat tuoda esille omia mielipiteitään huolimatta oman puolueensa näkökannoista tai yleisistä sosiaalisen median alustojen käyttäytymissäännöistä. Syksyllä 2019 Päivi Räsänen pääsi otsikoihin kritisoidessaan Helsinki Pride -kulkuetta ”häpeän ja synnin juhlanä” (katso kuva 3), mikä johti syytteen kiihottamisesta kansanryhmää kohtaan. Nostan esille haastatteluissa Räsänen tapauksen esimerkkinä, kuinka poliitikko voi tuoda esille arveluttavia kommentteja mediassa.

Kupiainen ja Sintonen määrittelevät medialukutaidon olevan muun muassa ”visuaalisten ja audiovisuaalisten tekstien lukutaitoa ja kuinka lukeminen on monisuuntainen ja -ulotteinen tapahtuma” (Kupiainen & Sintonen 2009, 31). Ajoittain kuulee, kuinka kaikkea painettua ei tule ottaa todesta, joten miten esimerkiksi printtimedian yleisönosastojen mielipiteet eroavat sosiaalisessa mediassa käytävistä keskusteluista? Miten poliitikon avautuminen Twitterissä vertautuu esimerkiksi Turun Sanomien mielipideosastolla olevaan viestiin? Verkon moniulotteisuuden ja interaktion vuoksi käyttäjät voivat useassa tapauksessa toimia välittömästi, korostaen mahdollista kuplan syntymistä. Tekstien sisältöä voidaan kommentoida, etenkin jos alkuperäinen ”postaus” on omaa mielipidettä vastaava, mikä johtaa illuusioon totuudesta. Kokemuksesta riippuen jokainen sosiaalisen median käyttäjä, passiivinen tai aktiivinen, voi suorasti tai epäsuorasti mediakasvattaa itseään toimimalla

mediavaltaisessa ympäristössä; tämä ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys (Kupiainen & Sintonen 2009, 30).

Tutkimuksessani käyn läpi vähemmistöihin liittyvää keskustelua Twitterissä ja Iltalehden kommenttipalstoilla. Jokainen sosiaalisen median alusta vaikuttaa käyttäjänsä toimittamalla hänelle käyttäytymissääntöjä ja kriteerejä. Kupiainen ja Sintonen vertaavat medialukutaitoa ajotaitoon: pelkkä välineen hallintamekanismi ei tuota hyvää ”liikennekäyttäytymistä” (Kupiainen & Sintonen 2009, 30). Verrattuna yleisöosastokirjoitukseen ja sanomalehtien mahdolliseen itesesensuuriin sosiaalisen median osallistujalla ei välttämättä ole samankaltaista itsehillintää kuin yksilön yläpuolella olevalla mediallisella auktoriteetilla kuten uutispäälliköllä ym. Ritva-Sini Merilampi mainitsee, että ”kaikki taito edellyttää jonkinlaista tietoa ja kaikki tieto parhaimmillaan johtaa jonkinlaiseen taitoon” (Merilampi 2012, 9). Medialukutaito kehittyy oman kokemuksen avulla, eikä taito synny muiden ihmisten kokemuksella, vaan taito tulee hankkia itse (Merilampi 2021, 9). Taito ja kompetenssi, medialukutaidon lisäksi voidaan nähdä epämääräisenä terminä (Buckingham 2007, 43). Osaamisella ja taidolla ei ole merkitystä tilanteissa, joita ei ymmärretä.

Taulukko 1. Medialukutaidon kehittyminen.

Alku	Keskikohta	Loppu
Kokemus	Kokemus	Kokemus
Tieto	Tekeminen	Toiminta

Medialukutaito kehittyy kokemuksen avulla, vaatimalla harjoittelua (Merilampi 2012, 9), ja oma käyttäytyminen sosiaalisessa mediassa muokkaa omaa lukutaitoa. Verkossa keskustelut voivat olla välittömiä moderaattoreista huolimatta ja viesti saapuu sellaisenaan vastaanottajalle, on sisältö mikä tahansa. Sanomalehteen painettu yleisöosastonkirjoitus on valittu tiettyjen sääntöjen kautta, kun taas verkkoon viety kommentti ei välttämättä kohtaa samanlaista moderointia. Sosiaalisen median alustoille, kuten Twitteriin päätyvät vihapuheet voivat päätyä näennäisesti poistetuiksi. Se, mikä poistetaan Internetistä, ei kuitenkaan koskaan katoa lopullisesti, esimerkkinä julkisuuden henkilöiden poistamat Twitter-viestit, joista on kuitenkin ehditty tallentaa kuvakaappaus. Onko kyse viestinluojan harkitsemattomuudesta vai vastuusta pakenemisestä? Mikä vaikutus tällä on vastaanottajiin ja osallistujiin? Suomenkielistä käsitettä medialukutaidosta pidetään hieman ongelmallisena: ”lukutaito

ymmärretään vahvasti tekstin lukemisen taitona” (Kupiainen & Sintonen 2009, 31). Poistettujen tekstien kuvakaappaukset voidaan kirjaimellisesti lukea, mutta mitä ne tarkalleen viestivät vastaanottajalle? Vastaanottajan ja osallistujan taito kehittyy erilaisten viestien kautta, mutta pelkkä lukemisen taito ei riitä. Pro graduni tarkoitus on tutkia millainen vaikutus sosiaalisella medialla on vastaanottajan medialukutaitoon; vaikuttaako muiden henkilöiden mielipiteet omiin mielipiteisiin? Korostuuko henkilökohtainen medialukutaito esimerkkien avulla? Renee Hobbs (1996) määrittelee lukutaidon mediassa moniin erilaisiin teknologisiin muotoihin: ääneen, kameroihin, videokameroihin, tietokoneisiin ym. (ks. Daniels 2020, 212). Medialukutaito on moniulotteinen, ei yksiselitteinen. Herääkin kysymys, miksei aikuisille tähdennetä medialukutaidon merkitystä samalla tavalla kuin nuorille.

1.1 Aineisto

Tutkimusaineistoon valitsin Iltalehden verkkoversion kesäkuussa 2019 uutisoiman Pride-kulkueen kommenttipalstan ja Kristillisdemokraattien Päivi Räsäsen ja Perussuomalaisten Jussi-Halla Ahon Twitter-tilillä käydyt keskustelut. Materiaaliksi valikoitu Pride-kuukauden aikana käyty keskustelu määrittyi siksi, että juuri kyseisenä ajankohtana seksuaalivähemmistöistä käytävä keskustelu läpäisi mediakynnyksen useissa suomalaisissa medioissa. Olen hyödyntänyt tutkimuksessani erityisesti Pride-kulkueen uutisointia ja kommentointia, joiden on tarkoitus herättää keskustelua haastateltavissa ja tukea haastattelukysymyksiä.

Yksilö- tai ryhmähaastattelujen tarkoitus on tuoda esille yksilöiden ja ryhmien omia kokemuksia ja selvittää, miten valitsemani esimerkit vaikuttavat heidän medialukutaitoonsa. Tarkoituksena on osoittaa haastateltaville esimerkkejä keskusteluista, joissa esimerkiksi värikkäimmät tapaukset nousevat esille. Erityistä huomiota tulen kiinnittämään mahdollisiin trollausviesteihin: ymmärtävätkö haastateltavat, mistä ilmiössä on kyse? Verkossa oman hovin vuoksi toimivat trollaajat voivat osallistua keskusteluun tarttumalla negatiivisiin kommentteihin luomalla lisää polemiikkaa tilanteeseen. Negatiivisten kommenttien alkuperää ei ole helppoa tutkia, koska osa kirjoittajista on nimimerkkien takana.

Vähemmistöihin liittyvien sosiaalisen median viestien avulla tulisi tutkia, miten haastateltavat tulkitsevat niissä esiintyviä kommentteja. Esimerkkien avulla näkyy, miten tavallinen

kansalainen ja poliittiset henkilöt voivat esittää oman mielipiteensä verkossa kommentoimalla. Tutkimusaineistona toimivassa ryhmähaastattelussa selvitetään miten myös tavallisten ihmisten ja poliitikkojen sosiaalisen median käyttäytyminen vaikuttaa haastateltavien näkemykseen medialukutaidosta.

1.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni menetelmänä hyödynnän laadullista tutkimusta. Ryhmähaastatteluun osallistui viisi henkilöä, iältään 49 – 60-vuotiaita. Tarkastelen haastatteluja David Buckinghamin neljän mediakasvatusta kuvaavan avainaspektin sekä W. James Potterin medialukutaidon seitsemän taidon avulla:

David Buckingham (2003):

Tuotanto: tekniikka, ammatilliset käytänteet, teollisuus, levikki ja levitys, saavutettavuus ja osallistuminen

Kieli: merkitykset, konventiot, koodit, genret, valinnat, yhdistelmät, tekniikka

Representaatio: realismi, totuuden kertominen, läsnäolo ja poissaolo, puolueettomuus ja objektiivisuus stereotyyppit, tulkinnat, vaikutukset

Yleisö: kohde, puhuttelutapa, levitys, käyttö, tulkinta, mielihyvä, sosiaaliset erot

Tuotannon näkökulmasta tarkasteltuna voidaan pohtia, miten valmis tuotettu viesti vaikuttaa viestin vastaanottajaan. Sosiaalisessa mediassa teksti eroaa painetusta materiaalista pelkän alustansa puolesta, jolloin printtimedian vastineet eivät toteudu samoilla tuotannollisilla tavoilla kuin lehdissä. Teknisten erojen myötä myös Buckinghamin määritelmät kieleen liittyvistä aspekteista muuttuvat painetusta sanasta sosiaalisen median virtuaaliseen tekstiin. Representaation käsitteen alla olevat termit myös avaavat, miten esimerkiksi sosiaalisessa mediassa esitetyt mielipiteet saattavat pyrkiä esittämään ihmisistä ja elementeistä viestin luojan omakohtaisia merkityksiä: miten kohdataan tietty ihmisryhmä, jne. Saman käyttäytymistavan kautta myös yleisön käsite omine termeineen, määrittelee, miten viesti luodaan vastaanottajille.

W. James Potter (2004):

Abstrahointi: Luo lyhyen, selvän ja täsmällisen kuvauksen, joka esittää tai korvaa laajemman tekstin tai mediaesityksen.

Analyysi: Viestin jakaminen merkityksellisiin elementteihin.

Arviointi: Elementtien arviointi. Elementtien vertaaminen toisiinsa jonkin kriteerin pohjalta.

Deduktio: Yleisten periaatteiden käyttäminen yksittäisten elementtien selittämiseen.

Induktio: Elementtien perusteella päätelty ja yleistetty kaava vastaaviin elementteihin.

Ryhmittely: Määrittelyn toteuttaminen vertaamalla elementtejä toisiinsa ja löytämällä niistä mahdollisia samankaltaisuuksia ja eroja.

Synteesi: Elementtien kokoaminen uuteen rakenteeseen.

Potterin menetelmät korostavat, kuinka median viestit avataan oman kokemuksen pohjalta tekstistä merkitykseen. Seitsemän termin avulla voidaan määritellä, miten vastaanottaja käsittelee lukemaansa tekstiä. Tutkimukseni kannalta Potterin kuvailemat taidot toimivat minulle analyysikeinoilla, joilla avaan ryhmähaastattelussa käytyjä mielipiteitä.

Hyödynnän näitä metodeja avaamaan sosiaalisessa mediassa olevia kompleksisia viestejä: kasvatusten tapahtuva viestintä sisältää elekieltä, jota ei mielestäni voida vielä toteuttaa samoin tavoin verkossa käytävässä keskustelussa. Verkossa voi olla piilomerkityksiä, koska emme näe viestin kantajaa. Molemmissa metodeissa on nähtävissä yhtäläisyyksiä, ja nämä eri muodot tukevat haastattelun tulosten analyysiä. Menetelmiä yhdistelemällä voin käsitellä viestien vaikutusta vastaanottajaan verraten metodeja heidän omaan medialukutaitoonsa. Buckinghamin ja Potterin menetelmät tukevat erityisesti lisäkysymysten tekoa haastattelutilanteessa: miten tekniikka, merkitykset, konventiot ym. vaikuttavat medialukutaitoon.

1.3 Haastattelu

Päätin valita ryhmähaastattelun yksilöhaastattelun sijaan, koska samalla pystyin toimimaan keskustelun moderaattorina. Yksilöhaastattelussa ohjat ovat vahvasti haastattelijalla, mutta ryhmähaastattelun avulla kysymykset osoitetaan jokaiselle ryhmän jäsenelle, jolloin tilanne ei ole ryhmäkeskustelu (Valtonen 2005, 224). Potterin ja Buckinghamin metodit ovat osana kysymyksiä, mutta teettämäni testihaastattelun avulla siirsin vastuuta enemmän myös haastateltaville. Kysymysten on tarkoitus tukea osallistujien omaa käsitystä medialukutaidostaan eikä ohjata heitä tiettyyn tutkimukselliseen muottiin. Tärkeää oli myös huomioida ryhmässä tapahtuva dynamiikka etenkin aiheen mahdollisen arkuuden tai tuntemattomuuden vuoksi. Yksilöhaastattelu kasvotusten tai sähköpostitse ei olisi mahdollisesti toiminut yhtä tehokkaasti kuin ryhmähaastattelu. Ryhmän yksittäinen verbaalisesti lahjakas osallistuja voi parantaa muiden haastateltavien osallistumista olemalla helposti lähestyttävämpi henkilö kuin haastattelija; näin ujoimmat tai epävarmat henkilöt voivat purkaa näkymättömiä muureja ympäriltään. Yksilöiden mielipiteet korostuvat vahvemmin, etenkin jos ne eriyvät vahvasti muista osallistujista. Moderaattorina toimiminen voi kuitenkin johtaa siihen, että haastattelija esittää tiettyjä asenteita ja mielipiteitä erilaisten retoristen käytänteiden avulla (Puchta & Potter 2003). Vetäjän ei tulisi osallistua keskusteluun, vaan hänellä on myös mahdollisuus vaikuttaa haastattelun erilaisten verbaalisten ja non-verbaalisten käytäntöjen avulla (Valtonen 2005, 234).

Tutkimustilanne on aina hiukan epärealistinen tilanne tutkittaville, ja statukseni mediatutkimuksen opiskelijana on mahdollisesti vaikuttanut suoraan tai epäsuorasti haastateltavien puheenvuoroihin etenkin, kun tilanne äänitettiin useaan eri lähteeseen. Anu Valtonen puhuu moderaattorin tehtävästä virittää otollinen ilmapiiri keskustelulle: tarkoitus on kannustaa osallistujia keskustelemaan keskenään aiheesta (Valtonen, 2005 223). Keskustelun aloittajana ja vetäjänä tutkimukseni tavoitteiden tuli kohdata keskustelun aikana. Johdattelua tuli välttää, koska se olisi vaikuttanut tutkimustuloksiin. Moderaattorin tehtävä ei kuitenkaan ole toimia passiivisena seuraajana, jolloin johdattelulta ei täysin voi välttyä. Ryhmähaastattelun voi kokea olevan hieman epärealistinen tilanne, joten haastattelijana keskustelun vieminen tiettyyn suuntaan, vaikuttamatta kuitenkaan vastaajien mielipiteisiin, toimii luonnollisena siirtymänä toiseen aiheeseen. Vetäjän tehtävä on myös pyrkiä tietoisesti

saamaan aikaan osallistujien välistä vuorovaikutusta (Valtonen 2005, 223). Keskustelu osallistujien välillä eteni luontevasti, ja useimmat osallistajat pääsivät ääneen useita kertoja.

Haastattelu toteutettiin kolmen naisen ja kahden miehen välisenä ryhmähaastatteluna toukokuussa 2020. Osallistajat valittiin heidän ikänsä ja maantieteellisen sijaintinsa vuoksi. Nuorin osallistuja oli 49-vuotias mies ja iäkkäin 60-vuotias nainen. Viidestä henkilöstä kolme henkilöä oli selvästi puheliaita, mutta he eivät dominoineet keskustelua (Valtonen 2005, 236). Muut haastateltavat olivat vähemmän äänessä, mutta heidän hiljaisuutensa ei kuitenkaan ollut esitys neutraalista vaihtoehdosta (Valtonen 2005, 236). Jokainen haastatteluun osallistunut henkilö sai luettavakseen Jussi Halla-Ahon ja Päivi Räsäsen Pride-kulkueeseen liittyvän keskustelun kesäkuulta 2019, ja toisena lukumateriaalina toimi Iltasanomien Pride-kulkueen uutinen ja siihen liittyneet kommentit. Tutkimuksen kohteena olevia teemoja esiteltiin esimerkkien kautta (Valtonen 2005, 225), ja materiaalilla oli suuri merkitys aikuisten medialukutaidon tutkimuksen kannalta. Esimerkkien motiivina oli toimia keskustelun johdattajana ja konkreettisina esimerkkeinä sosiaalisessa mediassa tapahtuvista HLBTIQ-keskusteluista. Tutkimuksen kannalta oli myös tärkeää näyttää esimerkkejä haastateltaville, koska muuten keskustelu olisi pohjautunut täysin osallistuneiden omiin kokemuksiin vastaavista uutisista.

Kysymykset koostuivat yhdeksästä pääkysymyksestä ja jokaiseen kuului alakysymyksiä:

- 1) Miten ymmärrätte medialukutaidon?
- 2) Miten käytätte sosiaalista mediaa?
- 3) Miten koette sosiaalisen median keskustelupaikkana?
- 4) Kun luette sosiaalisen median viestejä, niin mihin kiinnitätte huomiota?
- 5) Olette huomanneet kehitystä omassa medialukutaidossanne?
- 6) Toistuuko viesteissä tietyt elementit?

- 7) Miten vertailisitte verkkosivujen sisältöä printtimuotoon? Voisivatko viestit muuttua medioiden välillä?
- 8) Muuttuvatko mielipiteet sosiaalisessa mediassa käydyssä keskustelun perusteella?
- 9) Muuttuisiko viestien sisältö, jos ihmiset tuntisivat enemmän asioita?

Neljän kategorian sisällä käyty keskustelu johti lisäkysymyksiin, joiden avulla pystyin hyödyntämään Buckinghamin ja Potterin teorioita. Roolini ryhmähaastattelussa oli toimia vetäjänä, ei varsinaisena haastattelijana (Valtonen 2005, 223). Motiivini oli olla haastattelun alkuunpanija, olematta kuitenkaan liian johdattelevana, mikä itsessään on haastavaa, koska neutraalina haastattelijana toimiminen ei ole minulle täysin tuttua. Haasteellisuudesta huolimatta en kuitenkaan tuonut ilmi omia mielipiteitäni, jotka olisivat toimineet johdattelevina elementteinä.

1.4 Tutkimusaineisto

Perehdyn tutkimuksessani Perussuomalaisten Jussi-Halla-Ahon ja Kristillisdemokraattien Päivi Räsäsen Twitter viesteihin ja Iltalehden Helsinki Pride 2019 uutisoinnin kommenttipalstan keskusteluihin. Tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden medialukutaidon määrittelyn kannalta ajankohta on mielenkiintoinen, koska HLBTIQ-ihmiset ovat vuosittain tavanomaista laajemman uutisoinnin kohteena juuri tuona kuukautena. Vuosina 2010–2017 käyty tasa-arvoista avioliittolakia käsitellyt keskustelu ylitti usein uutiskynnyksen, ja lainmentyä läpi media korostaa Pride-kuukauden aikana erityisesti Helsingissä tapahtuvaa mielenosoituskulkuetta, joka itsessään voi vaikuttaa sosiaalisessa mediassa käytävään keskusteluun. Kun tietty ihmisryhmä nostetaan esille valtavirran mediassa, on värikkäimmillä negatiivisilla kommentteilla suurempi mahdollisuus vaikuttaa viestien ”tahmeuteen”. Susanna Paasonen kuvailee tahmeuden tarkoittavan ”vihteellistä verkkosisältöä, joka saa käyttäjän palaamaan yhä uudelleen ja jakamaan vanginnutta sisältöä” (Paasonen 2014, 25). Termi määrittelee sosiaalisessa mediassa käytävät keskustelut, jotka herättävät käyttäjissään erityistä huomiota: viestien määrät lisääntyvät jatkuvalla tahdilla, johon vaikuttavat esimerkiksi värikkäät mielipiteet. Pride-kuukauden aikana useat seksuaalivähemmistöjä käsittelevät uutiset ovat ajoittain herättäneet keskustelua. Muina kuukausina uutiskynnyksen ylittäminen on huomattavasti pienempää, jolloin myös ”tahmeus” on huomattavasti vähäisempää.

Ajankohtaisuuden vuoksi tutkimusaineistossa korostuvat juuri vaikutusvaltaisten ihmisten kuten Päivi Räsäsen ja Jussi Halla-Ahon Twitter postaukset.

Henkilökohtaisista kommenteista huolimatta tunnetut poliitikot edustavat aina myös omia puolueitaan ja näin vaikuttavat äänestäjiin. Medialukutaidon moniulotteisuus ja vaikutus viestien vastaanottamiseen ja mielipiteisiin voivat kärjistä ihmisten käsityksiä puolueen kannanotoista. On huomattava myös, miten sosiaalisen median välittömyys, ilmaisu ja harkintakyvyt ilmenevät juuri poliitikkojen viesteissä verrattuna perinteisessä mediassa esiintymiseen. Tekstimuodot, kuten postaukset eivät ole autonomisia ja puhtaita: ne eivät voi irtaantua inhimillisistä emootioista (Kupiainen & Sintonen 2009, 70). Tästä huolimatta tekstin yleinen ilmaisu ja muotoilu voivat kuvata hetkellistä informaatiota, joka perustuu tunteen purkauksiin, mikä ei välttämättä kerro täydellistä totuutta viestin motivaatioista. Keskustelua herättänyt postaus sisältää usein tavallisten ihmisten kommentointia, mutta itse alkuperäinen kirjoittaja ei välttämättä enää palaa kommentoimaan muiden ihmisten postauksia. Pohdinta monivaikuttavuudesta siirtyykin usein muiden ihmisten haltuun, jolloin alkuperäinen postaus on vain linkki, jota sovelletaan keskustelun edetessä.

1.5 Tutkimuksen päämäärät ja tavoitteet

Tutkimuksen tarkoitus on käsitellä, miten aikuiset ymmärtävät termin medialukutaito ja mitä se merkitsee heille. Ei-diginatiivien sukupolvien mediakäyttäytymistä ei käsitellä kovin usein, mikä voi ilmetä sosiaalisessa mediassa käytävissä keskusteluissa. Tilanne on ristiriitainen mediakasvatuksellisesta näkökulmasta tarkasteltuna, etenkin siitä syystä, etteivät myös diginatiivit välttämättä tiedosta medialukutaitoaan huolimatta heidän varttumistaan internetin aikakaudella. Multimodaalisuuden yleistyminen etenkin nuorempien sukupolvien kohdalla on johtanut siihen, että niiden lukutaito on siirtynyt kirjojen tarkastelusta kohti informaation lukemista ja siitä tekstin täydentämiseen (Pahl & Rowsell, 2005) (ks. Kupiainen & Sintonen 2009, 70). Lopulta multimodaalisuuden ymmärtävä nuorempi henkilö siirtyy kohti uusia median muotoja. Sukupolvien väliset erot mediakäyttäytymisessä voivat näkyä myös, miten ne ”murentavat” aikaisempien sukupolvien käsityksiä esimerkiksi seksuaalisuudesta. Vanhentuneiden käsitteiden sulkeminen sosiaalisessa mediassa vaikuttaa siihen, miten nuoret käsittelevät verkossa olevia tekstejä rikkomalla muottia, toimimalla konservatiivisina pidettyjä arvoja vastaan. Median ymmärtäminen ja siellä toimiminen eivät

välttämättä johda ”oikeaan” käyttäytymiseen eri somealustoilla, varsinkaan medialukutaidon välittömänä kehittymisenä.

Ryhmähaastattelun yhtenä teemana on tutkia, miten haastateltavat reagoivat yleisönosastojen painettuun sanaan verrattuna verkossa käytäviin välittömiin ja sensuroimattomiin viesteihin. Nostan tämän ajatuksen esille siitä syystä, että usein yleisönosastoviestit edelsivät sosiaalisen median kommentointia. Nämä kaksi median muotoa eivät ole täysin samanlaisia, mutta ne esittivät/esittävät kansan tiettyjä tunteja, jotka korostuvat myös nykyisissä uusissa medioissa.

2 Medialukutaito

2.1 Termi

Teoksessaan ”Medialukutaito, osallisuus ja mediakasvatus” Kupiainen ja Sintonen (2012) kokevat mediataidon kärsivän heikosta käännöksestä. Englanninkielinen termi ’media skill(s)’ ja ’media literacy’ kääntyvät helposti taidoksi ja lukutaidoksi, menettäen samalla osan alkuperäisestä merkityksestään (Kupiainen & Sintonen 2008). Ajoittain kuulee myös puhuttavan mediataidosta, jonka on määritelty tarkoittavan kykyä lukea ja tulkita viestejä, samoin kuin medialukutaidonkin. Termien monimerkityksellisyyden vuoksi sitä ei voida käsitellä samoin tavoin kuin lukutaitoa yleisesti. Kupiainen ja Sintonen korostavat moninaisten multimodaalisten tekstimuotojen kehityksen vaativan omat tekstitaitonsa ja -taitajansa (Kupiainen ja Sintonen 2012, 34).

Tätä tutkimusta varten pohdin, miten itse ymmärrän medialukutaidon käsitteen.

Yksinkertaisuudessaan minulle se tarkoittaa sitä, että lukija ymmärtää lukemaansa ja osaa myös tuottaa tekstiä erilaisiin median alustoihin. Viestin vastaanottaja ja mahdollinen tuottaja osaavat olla kriittisiä viestejä kohtaan, ja tarvittaessa löytävät myös merkityksiä lukemastaan tekstistä. Tässä tutkimuksessa korostan ajoittain myös mediakasvatuksen metodeja, koska koen sen vahvaksi osaksi medialukutaitoa. Yksilöt voivat oman media- ja elämäkokemuksensa avulla ymmärtää lukemaansa, mutta yksilön ulkopuoliset tekijät voivat myös vaikuttaa viestin ymmärtämiseen. Medialukutaito-termin laajaan käsitteeseen kuuluu myös useampi muu ’lukutaito’, kuten informaatiolukutaito; näiden usein teknisiin ominaisuuksiin liitettyjen taitojen avulla voidaan rakentaa käsite medialukutaidosta.

Medialukutaitoa voidaan käsitellä mekaanisesta näkökulmasta verraten sitä esimerkiksi autolla ajamiseen tai soittotaitoon. Pelkkä taito ei kuitenkaan riitä toimimaan täydellisesti ja ymmärtävästi esimerkiksi Twitterissä. Omien tuntemusten ’vuodattaminen’ Facebookiin voidaan nähdä lukemisen toistamisena, jolloin mekaanisella suorittamisella on suurempi osa omassa medialukutaidossa. Lukemisen tulee muuttua tuottamiseksi, jolloin kriittisyydelle ja subjektiivudella avautuu uusia näköaloja (Kupiainen & Sintonen 2008, 33). Sosiaalista mediaa hyödyntävä vastaanottaja ei alustan tuttuudesta huolimatta välttämättä ymmärrä kaikkea

'hälyääntä' viestin ja vastaanottajan välillä, koska toiminen voi muistuttaa kasvokkain tapahtuvasta viestinnästä. Kaikki muu, mikä tapahtuu merkkien ja muiden visuaalisten 'komentojen' avulla, voi merkitä jotain aivan muuta kuin alkuperäinen merkitys.

Sosiaalisessa mediassa sijaitsevat viestit peilaavat printtimediaa ja sosiaalisia ihmisten välisiä tilanteita, mutta teksti on lopulta "vain tekstiä". Richard Sennett (2004) mainitsee "soittajan luonteen", joka vaikuttaa "yhteissoittamisen" tilaan, jossa on jatkuvasti kuunneltava toisia henkilöitä (ks. Kupiainen & Sintonen 2009, 33). Yksilön näennäisen "hetkelliseltä ja välittömältä" vaikuttava viesti ei sijaitse samassa tilassa kuin kasvotusten suoritettu viestintä: kaikki muut alustalla toimivat henkilöt, jotka lukevat viestin, voivat olla suoria tai epäsuoria vastaanottajia. Eri alustoilla olevat säännöt ja merkitykset vaikuttavat, miten teksti voidaan ymmärtää. Kirjoittamisen taito ei käänny automaattisesti onnistuneeksi viestinnäksi.

2.2 Kuva- ja lukutaito

Mediatutkija Gunther Kress esitti vuonna 2003, että visuaalisuuden ja kuvallisuuden lisääntyessä perinteiset kirjoitusmuotoihin perustuvat kommunikaation muodot tulevat syrjäytetyksi (ks. Kupiainen & Sintonen 2009, 19). 2000-luvun alussa kirjamedioiden oletettiin vähenevän uusien teknologisten keksintöjen, kuten verkosta ladattavien kirjojen kautta, mutta niin ei kuitenkaan käynyt. Moni printtimedian tuote on siirtynyt verkkoon, mutta kirjoitusasu ei itsessään ole kadonnut, vaan se on muokkautunut toiseen median muotoon. Näyttöpäätemedioihin perustuvat ideaalit ja ehkäpä uhkakuvatkin esiintyivät 2000-luvun alkupuolella enemmän kirjojen siirtymisestä toiseen muotoon, eikä keskustelu käsitelty vielä keskustelupalstoja ym. Kress korostaa uusien medioiden ja digitaalisen kulttuurin mahdollistavan monipuolisempia viestinnän tapoja, jotka edellyttävät uusia lukutaitoja (ks. Kupiainen & Sintonen 2003, 19). Kuvien valta etenkin nykyisin herättää huomiota myös Kressissä (2003): "Lukutaitoa ei ole enää mahdollista ajatella irrallaan laajasta joukosta sosiaalisia, teknologisia ja ekonomisia tekijöitä...kirjoituksen vuosisatoja kestänyt hallitseva asema on väistynyt, ja kuvasta on tullut vallitseva..." (sit. Kupiainen & Sintonen 2003, 19).

Kuvan vallitsevuus on ymmärrettävää etenkin älykännyköiden aikakaudella, mutta samalla nykyisen medialukutaidon tulisi käsitellä myös, miten viestien lyhyys vaikuttaa niiden vastaanottajaan. Suomalaisen mediakasvatuksen voidaan katsoa alkaneen 1960-luvulla,

jolloin mediat, kuten elokuvat, televisio, sanomalehdet ja joukkoviestintä ”opettivat” nuoria ihmisiä (ks. Kupiainen & Sintonen 2009, 27). Kupiainen ja Sintonen korostavat kuinka mediakasvatuksen kehitys on edennyt samaa tahtia teknologiakehityksen kanssa (Kupiainen & Sintonen 2009, 27). 2000-luvulle saapuessa aikaisempien sukupolvien teknologiat, kuten televisio, musiikkivideot, tietotekniikka, lehdistö ja radio muovautuivat nykyiseksi moniulotteiseksi mediakulttuuriksi. Jokaisella vuosikymmenellä on korostettu tiettyjä uusia median muotoja uhkakuvineen ja mahdollisuuksineen. Näiden kehitysaskelten kohdalla nuoruuttaan eläneet henkilöt ”altistuivat” näille medioille, mutta miten yksilöiden mediakasvatus ja medialukutaito kehittivät tullessa 2010-luvulle? 1980- ja 1990-luvuilla kasvaneille nuorille suunnattu mediakasvatus perustui usein audiovisuaaliseen ja viihteelliseen viestintään esimerkiksi koulutelevision muodossa, jolloin viestintä muiden ihmisten kanssa perustui enemmänkin valmiisiin mediatuotoksiin ilman varsinaista vuorovaikutusmahdollisuutta. Internetin saapuminen tavallisen kansalaisen ulottuville foorumeineen ja chat-huoneineen herätti huolta, mutta ei noussut viihteellisiin tai informatiivisiin uutisiin samoilla tavoilla kuin esimerkiksi Twitter tai Facebook.

Jokainen uusi median muoto on herättänyt huolta ja pohdintaa; esimerkiksi niin sanotun MTV-sukupolven keskittymishäiriöistä on keskusteltu, mutta samalla Suomessa perinteinen mediakasvatus on usein liitetty toisen oppiaineen sisältöön. Mediakasvatus ei ole löytänyt vielä jalansijaa suomalaisessa koulujärjestelmässä lisääntyvistä viestien määristä huolimatta. Linkki sosiaalisessa mediassa käytäviin keskusteluihin voi näkyä mediakasvatuksen puutteessa, iästä riippumatta. Habermas (2003) esitti 1700-luvun valistuksen ”herättämän suoranainen lukuhimon ja -kiihkon” olleen osana pyrkimystä osallistua keskusteluun yhteiskunnallisista asioista ja rakentaa mielipidettä, jota alettiin kutsua ’julkiseksi’ (sit. Kupiainen & Sintonen 2009, 38). Erityistä huomiota sosiaalisen median aikakaudella herättää ajatus yhteiskunnallisiin asioihin osallistumisesta: miten yksilö lukee vaikutusvaltaisen henkilön ”Twitter-avautumisia”? Mikä vaikutus julkisella tilalla, joka ei sijaitse samassa mediauniversumissa kuin televisio, on lukijalle? Lukutaidon on sanottu myös kokeneen inflaation erilaisten termien, kuten visuaalisen lukutaidon, informaatiolukutaidon ja medialukutaidon vuoksi (Kupiainen & Sintonen 39). Tässä tutkimuksessa on tarkoitus juuri tutkia, miten aikuiset ihmiset toimivat teknologisten kehitysten mediaviidakossa, jossa erilaiset toimijat pyrkivät vaikuttamaan toisten toimijuuteen virittäytyneiden viestien avulla. Kellnerin ja Sharen (2005) (sit. Kupiainen & Sintonen 2009, 115) mukaan media ei ole

arvoneutraalia, vaan mediaesitykset sisältävät aina ”ideologioita, ennakkoluuloja, asenteellisuuksia ja suoria tai epäsuoria viittauksia”.

2.3 Tutkittavien medialukutaito

Medialukutaitoisten ihmisten kuvaillaan olevan usein tietoisia omista ”digitaalisista jalanjäljistään” (Sintonen 2003, 66), mikä kuvaa hyvin Halla-Ahon ja Räsäsen toimintaa sosiaalisessa mediassa. Erityistä huomiota herättää myös heidän tiedostamaton tai tiedostettu medialukutaitonsa: oikean nimen avulla toimiminen verkossa luo arvolutauksen, joka huomiota herättävänä elementtinä päättyy usein ”tahmeaksi”. Ennen verkossa käytävää keskustelua lukutaidon käsitys osoitti toivoa sorretuille ja loi toivoa paremmasta yhteiskunnasta ja elämästä (Kupiainen & Sintonen 2012, 38)

Erityisesti Päivi Räsäsen twiittauksilla on ollut jatkuvasti median kynnyksen ylittäviä ominaisuuksia, kuten hänen kuvailunsa Pride-kulkueesta häpeän ja synnin juhlanä. Räsäsen kommentit toimivat Habermasin demokratian ytimen avulla; huolimatta siitä, että yhteiskunta sisältää nykyisin useita progressiivisiä mielipiteitä nimenomaan kohti parempaa yhteiskuntaa, jotka eivät nojaa vanhoillisiin arvoihin. Halla-Ahon ja Räsäsen yhteiskunnallisella statuksella voi olla suora vaikutus viestin vastaanottamiseen, mutta ne eivät julkisuudestaan huolimatta esitä julkista yhteiskunnallista perustaa. Sintonen korostaakin, että ”julkisuuden käsite on muuttunut Habermasin (2004) esittämistä lähtökohdista, mutta lukutaidolla on edelleen olennainen sija yhteiskunnallisessa kehityksessä” (Kupiainen & Sintonen 2012, 38). Sosiaalisessa mediassa lukutaito ei ainoastaan ole pelkkää lukutaitoa; vastaanottajan tulee osata monenlaisia lukutaitoja kuten tietokonelukutaitoa, informaatiolukutaitoa, verkkolukutaitoa, visuaalista lukutaitoa jne. Potterin (2004) mukaan meidän tulisi ymmärtää syvällisemmin, ”kuinka ihmiset käyttävät mediaa, ja miten median vaikutus näkyy päivittäisessä elämässämme: miten toivotut ja ei-toivotut vaikutukset kasaantuvat, ja mitä siitä seuraa” (sit. Lipponen 2007, 52).

2.4 Teknologiset kehitykset

Teknologian kehitys on lisännyt median merkitystä yhteiskunnassa. Voisi sanoa, että kaikki alat hyötyvät mediasta ja tietoverkoista (Kupiainen ja Sintonen 2009, 4), myös ikää katsomatta. Ajoittain voi lukea, miten aikuiset ihmiset eivät välttämättä osaa käyttää viimeisimpiä median välineitä ja kuinka he eivät välttämättä halua osallistuakaan niihin. Digitaalisella lukutaidolla nähdään olevan vahvistava vaikutus yksilöiden yhteiskunnalliseen osallistumiseen (Kupiainen & Sintonen 2009, 40), mutta miten on heidän mediakasvatuksensa? Mediakasvatuksellinen elinikäinen oppiminen ei välttämättä toteudu erityisesti aikuisten ihmisten kohdalla. Nykyaikaisen oppimisen yhteydessä voidaan kuulla keskusteltavan uusien tekniikoiden omaksumisesta. Tässä yhteydessä kyse saattaa olla korkeakouluopiskelijoista, jotka työskentelevät uusien innovaatioiden kanssa. Sintonen korostaa, kuinka nuoret kehittävät uusia lukutaitoja ja oppimisen muotoja samalla, kun he kehittävät uutta sekä luovaa digitaalista kulttuuria; ja palaute saadaan usein ikätovereilta (Sintonen 2009, 64).

Sintosen esimerkissä korostuu nuoriin liitetty mediakasvatuksellinen kehitys ja yhteisöllisyys. Aikuisten henkilöiden medialukutaidon kehittymisestä ja oivaltamisesta ei keskustella samoin tavoin: miksi näin on? Sosiaalisen median voidaan nähdä alkaneen huomattavasti aikaisemmin, ennen Facebookia, Twitteriä, MySpace:a ja IRQ- galleriaa. Näihin alustoihin saattoi liittää tietyn ikäiset ihmiset, etenkin IRQ-gallerian kohdalla. Facebook oli alun perin tarkoitettu yliopisto-opiskelijoiden keskustelualustaksi, josta muovautui kaikille suunnattu alusta. Nuoreen ikään liittyvä oman identiteetin kehittyminen, esimerkiksi suhteessa taiteisiin ja tekemiseen, voidaan nähdä kehittyvän juuri erilaisten digitaaliseen kulttuuriin liittyvien prosessien kautta (Sintonen 2009, 64).

Tämän näkökulman kautta tarkasteltuna voi olla nähtävissä, että muihin kuin nuoriin ihmisiin ei enää kohdisteta odotuksia, jotka voisivat vaikuttaa heidän jokapäiväiseen käyttäytymiseensä tai keskusteluunsa. Esitutkimusta tehdessäni oli nähtävissä tietty trendi, joka korostui sosiaalisen median alustoilla käytävissä keskusteluissa. Keskustelun tasossa oli huomattavissa huudahduksia, joita ei kohdennettaisi samaan tapaan ja yhtä helposti kasvokkain käytävässä keskustelussa. Useimmissa tapauksissa värikkäimmät kommentit

kasvattivat keskusteluiden ”tahmeutta”. Näistä esimerkeistä ei kuitenkaan voinut varmistaa kirjoittajien ikää eikä medialukutaidon tasoa. Nimimerkittömänä tai oman nimen kautta keskustelu ei kuitenkaan osoita samanlaista harkintakykyä, mitä voisi olettaa syntyvän mediakasvatuksen avulla. Aikuisten ihmisten medialukutaidon ja mediakasvatuksen puute ei tietenkään suoraan kerro yksilöiden tasosta vaan enemmänkin siitä, että miten he käyttävät alustoja hyödykseen.

Sintonen mainitsee, että ”jos opetuksessa tuetaan valmiutta jatkuvaan muutokseen ja erilaisuuden kunnioittamiseen, luo se samalla hyvää pohjaa suhteessa digitaaliseen kulttuuriin” (Sintonen 2009, 65). Jos nuoria neuvotaan muutokseen valmistautumisessa, niin miten on vanhempien ihmisten laita? On kuitenkin selvää, ettei käyttäytyminen sosiaalisen median alustoilla parane kasvatuksesta huolimatta. Silti on ymmärrettävä, että yleisessä keskustelussa aikuisten ihmisten valmius jatkuvaan muutokseen ja erilaisuuteen ei saa samanlaista huomiota kuin nuorempien.

3 Haastattelu ja analyysi

Haastatteluun osallistuneilta henkilöiltä vaadittiin vähintään passiivinen rooli sosiaalisen median käytössä. Esimateriaalina toimitettu Jussi Halla-Ahon ja Päivi Räsäsen twiitit ja Iltalehden kommenttiosio toimivat linkkinä sosiaalisen median alustoihin. Haastattelun aluksi osallistujilta tiedusteltiin, milloin he olivat kuulleet ensimmäisen kerran termin sosiaalinen media ja missä yhteydessä tämä on tapahtunut. Useimmille nykyiset ja vanhat somealustat olivat nimiltään tuttuja, mutta sosiaalisen median määritelmä herätti myös kysymyksiä:

Mies 1, 49-vuotias: ”Mikä luetaan someksi?”

Haastattelija: ”Esimerkiksi foorumit, vaikka nettifoorumit, keskustelupalstat sitten myöhemmin Facebook, Twitter.”

Mies 2, 56-vuotias: ”Mites Kouvolan Sanomien napakat?” (Yleisönosastopalsta)

Haastattelija: ”Periaatteessa, sehän on yksi muoto siitä.”

Mies 2, 56-vuotias: ”Sitä mä oon paljon käyttäny, mut niitä ei oo koskaan julkastu.”

Sosiaalisen median termin määrittäminen itsessään herätti huomiota, etenkin sen epämääräisyys. Mies 1 nosti esimerkiksi kahdenkeskisen keskustelun Whatsappissa, korostaen, että ”onko se silloin sosiaalista mediaa, jos vain yksi ihminen osallistuu keskusteluun käyttäjän kanssa?”. Mies 2 nosti esille Kouvolan Sanomien ”Napakat” yleisöosastopalstan, joka nostettiin esille esimerkkinä sosiaalisesta mediasta, joka ei sijaitse sähköisessä muodossa. Haastattelun aikana yleisöosaston kirjoitukset nousivat esille muutamaan otteeseen, pelkästään esimerkkinä siitä, miten sisältö siirtyy toiseen median muotoon. Sintonen puhuu ”remiksaamisen ajatuksesta” yhteydessä digitaaliseen lukutaitoon, joka muovautuu ja muuntuu jakamisen sekä kierrättämisen kautta (Sintonen, 2012, 68).

Lehtimedian kanssa elävä sosiaalinen media on yksi uusi muoto mielipidekirjoituksista, johon on lisätty yksi ”kerros” lisää, jota yksilöt sekä yhteisöt omaehtoisesti tuottavat (Sintonen 2012, 68) Muokkautuvaisuudesta mediasta toiseen kertoo myös yhden vastaajan muistikuvat: yksi vastaajista muistaa käyttäneensä MySpacea 2000-luvun alussa, mutta silloin ei puhuttu

sosiaalisesta mediasta ja käyttötarkoitukset perustuivat enemmänkin siihen, mihin hakuohjelmat veivät käyttäjänsä:

”Myspacesta tuli jotain jotain bändii seurattuu muistaakseni 2000-luvun alussa. Mutta muista yhtään, että ois puhuttu somesta. Mutta 2000-luvun alussa Myspace oli hyvinkin, että kun kävi googlettaa jotain bändii, niin sinne (Myspaceen) kaikki tiet veivät.”

Mies 1, 49-vuotias.

Tuloksista oli nähtävissä, että useimmille henkilöille sosiaalisen median termi tuli ensimmäistä kertaa tutuksi Facebookin rantauduttua suomalaisten koteihin. Yksi vastaajista opiskeli ammattikorkeakoulussa vuonna 2007, jolloin hän näki nuorempien opiskelijoiden käyttävän sitä:

”Mä epäilen, että silloin, vitsi, että siitä on niin kauan. Millon se Facebook tuli, kun oli opiskelee siellä medianomiksi, niin nuoret oli siellä Facebookissa, niin varmaan sitten kun. Sitä ennenhän oli se MySpace, nii oli kuullu siitä, et kaikki oli siellä.”

Nainen 1, 51-vuotias.

Facebook oli tutumpi alusta kuin muut, mutta nähtävissä oli myös kasuaalisempaa käyttäytymistä etenkin passiivisemmille käyttäjille. Tutkimukseen osallistunut 56-vuotias (mies 2) käytti enimmäkseen muita foorumeita kuin Facebookia tai Twitteriä. Muut alustat kuten Whatsapp, Pinterest ja Instagram olivat käytössä satunnaisesti, mutta yksi vastaajista (nainen 3) ilmoitti käyttävänsä ainoastaan Instagramia.

3.1 Medialukutaidosta

Siirryttäessä keskustelemaan medialukutaidosta esitettiin kysymys, miten vastaajat kokevat sosiaalisen median vertautuvan totuuden puolesta lehtimediaan, erityisesti verrattuna Ilta-Sanomien tai Iltalehden kommenttiosioon, ja miten he lukevat kommentteja verrattuna yleisöosastokirjoituksiin. Printtimediaa painotettiin siitä syystä, että haastateltavat voisivat pohtia medialukutaitoansa verrattuna perinteisen median ja sosiaalisen median välillä. Sana lukutaidosta herätti virtaviivaisen vastauksen: medialukutaidon todettiin tarkoittavan sitä, että ymmärtää lukemansa. Medialukutaidon kokemukset herättivät kysymyksiä vastaajissa: miten totuus esittäytyy sosiaalisessa mediassa verraten niin sanottuun perinteiseen mediaan. Yleisöosaston kirjoitusten koettiin olevan yhtä lähellä totuutta kuin kommenttipalstojen viestien: median sisällön nähtiin olevan lähes samankaltaisia. Haastateltavat kuitenkin nostivat esille lehtimedian sensuurin, joka yleensä estää pahimpien kommenttien painamista lehteen, lukuun ottamatta ajoittaisia poikkeuksia:

Nainen 1: ”Ehkä se Kouvolan sanomat pikkasen sensuroi pahimpia kommentteja pois, sitten taas kommenttipalstalla, kyllähän sielläkin on jonkunlainen sensuuri olemassa. Yllättävän rajua kamaa sinne päätyy verrattuna Napakoihin (Kouvolan Sanomien yleisöosasto palsta) myöskin.”

Mies 2: ”Pääseehän Napakoihinkin. Siitä on esimerkki keväältä (2020), kun siellä tuli, että kaikki vanhat ihmiset tulis kasata johonkin tilaan ja sit viedä koronavirus (sinne), et pääsis niistäkin eroon”.

Nainen 1: ”Ai semmonen oli vai?”

Mies 2: ”Joo.”

Nainen 3: ”Mut eiks siitä sit pyydetty anteeksi?”

Mies 2: ”Joo, pyydettiin.”

Kaikki: (naurua)

Medialukutaidon koettiin olevan myös itsestäänselvyys, etenkin vuosien kokemuksen ja oman ”järjenkäytön kannalta”. Nainen 1 piti oman medialukutaidon kehittymisen syntyneen kriittisyydestä kaikkea lukemaansa kohtaan. Perinteisten medioiden ei nähty edustavan merkittävämpää mediaa verrattuna sosiaaliseen mediaan. Nainen 2 oli myös vahvasti

kriittisyyden kannalla, etenkin verkkokeskusteluja kohtaan. Erityisen tärkeänä pidettiin, millä sosiaalisen median alustalla luettu teksti sijaitsee ja kuka on luoja, mikä vaikutti vahvasti sisällön lukemiseen ja käsittelyyn.

”Kuka tahansa voi sanoa mitä tahansa tai esittää mitä vaan, että jotkut ihmiset ottaa totuutena sen, jos lehdessä luki näin, niin näin se on. Ite en oo sitä mieltä. Lehdessä voi lukea ihan mitä vaan. Samoin netissä voi lukea mitä vaan, mutta se vain ei pidä välttämättä paikkaansa. Semmonen ajattelu kun on, niin se on mun mielestä sitä medialukutaitoa. Jotkut taas ottaa et lehdessä tai netissä (joku asia ”todetaan”) niin se on vain niin.”

Nainen 1, 51-vuotias.

”Mie suhtaudun aika kriittisesti kaikkeen yleisesti mitä mie tuolta luen lehdestä: Iltalehdestä et mitä, ihan Kouvolan Sanomista lähtien. Varmaan vaikuttaen joku menneisyydessä varmaan vaikuttaa siihen, et niihin suhtautuu just niin, että täs voi lukee näin ja jos tiedät et totuus on aivan toinen ja siellä on kaks sanaa totuutta niin, niin sen takia kaikkeen, mitä lukee, suhtautuu silleen, et ai jaa et ootte ihan oikeasti tätä mieltä.”

Nainen 2, 60-vuotias.

Viestinnän tutkimuksessa keskustellaan erilaisista mediasukupolvista mainitsemalla, mikä media on ollut tietyn sukupolven vallitseva viestintäteknologia mitkä ovat olleet vähemmän tuttuja (Herkman 2007, 36). 1980-luvulla syntyneitä kutsuttiin MTV-sukupolveksi ja Herkmanin mukaan 1960-luvulla syntyneitä ensimmäiseksi suomalaiseksi televisiosukupolveksi (Herkman 2007, 36). Vastaajin mielestä aikaisempien sukupolvien määrittelemä lehtimedia ei ole tiedon lähteenä yhtään uskottavampi kuin sosiaalinen media: kaikkea painettua tai kirjoitettua ei tule uskoa. Voisiko sanoa, että tietyn median kanssa kasvaneet sukupolvet uskovat entistä vähemmän median aikaisempiin, nykyisiin ja uusiin muotoihin? Lehtimedian korostaminen uskottavampana median verrattuna muihin saattaa perustua muodon ”vanhuuteen”. Television ja uudempien kuvallisten medioiden jatkuvan nousun taas voi nähdä vaikuttavan siihen, ettei kaikkea näkemäänsä voi myös pitää totena. Somea voidaan Tiina Sarjan mukaan kuvailla jossain muodoissaan kansalaisjournalismiksi, joka haastaa perinteiset tiedotusvälineet (Sarja 2007, 192).

Vastaajien mielipide oman medialukutaidon kehittymisestä sosiaalisen ja perinteisen median välillä kertoo, kuinka kumpaakin verrataan toisiinsa, mutta kumpikaan ei onnistu täydellisesti totuuden esittämisessä. Tietoinen tarttuminen verkossa sijaitsevaan tekstiin ja sen luojaan osoittaa, ettei niin sanottuihin perinteisiin medioihin liitetä varsinaista uskoa totuuden sataprosenttisessa esittämisessä. Keskustelussa nousivat usein esille keltaisenakin lehdistönä pidetyt iltapäivälehdet ja niiden lööpit. Nainen 2 koki tärkeäksi tehdä viestien arvottamista omassa päässään: hän piti Twitterin ala-arvoisia viestejä yhtä arvokkaina kuin iltapäivälehtien lööppejä. Hän kertoi yrittäneensä olla edes katsomasta lööppejä kassajonossa, kääntäen katseensa pois. Tiina Sarjan mukaan ihmisillä on asioista ”aina jokin ennakkokäsitys, odotus tai ajatus”, joka on syntynyt ryhmässä, johon ajattelemme kuuluvamme: eli missä kuplassa elämme (Sarja 2007, 204). Nainen 2:n esimerkkimateriaalien, Twitter-viestien ja iltapäivälööppien välttely on esitys hänen omasta kuplastaan, jossa hän korostaa omaa kokemustaan ohittaen negatiiviset uutiset ja niin liittyvät assosiaatiot. Vahva ja visuaalinen näkökanta herätti mielenkiintoa mies 1:ssä, hän kyseenalaisti kommentin kysymällä, ovatko Twitterin värikkäät kommentit ja lööpit kipupisteitä hänelle. Nainen 2 ei kokenut toimintaansa kipupisteinä, vaan kokemuksen kautta syntyneenä tapana toimia.

Vihapuheet, toisten haukkuminen ja niin sanottujen turhien julkkisten ihannoiti ei ”anna mitään” nainen 2:lle. Kate Pahl ja Jennifer Rowsell (2005) puhuvat nuorempien sukupolvien multimodaalisuudesta, jolloin modernien tekstien lukijat muokkaavat ja täydentävät tekstiä (ks. Kupiainen & Sintonen 2009, 70). Iltapäivälehtien otsikoiden ohittamisen voidaan nähdä olevan multimodaalista, muokkauksen ja täydennyksen tapahtuvan kokemuksen avulla syntyneistä assosiaatioista: ”tuo otsikko ei luultavasti kerro totuutta”, ”otsikko hakee huomiota sanamuodollaan” ym. Lööppien luomat representaatiot (Buckingham) uutisista etenkin julkkisten kohdalla voidaan nähdä esittävän stereotyyppisiä, jotka vaikuttavat juuri Nainen 2:n kokemukseen iltapäivälehdistä. Hänen kokemuksensa lööpeistä estää osallistumasta lehden lukemiseen, jolloin mediassa oleva viesti koetaan negatiiviseksi. Toisin kuin Nainen 2:n ajan käyttö ja omat kokemukset mies 1 kuvaa medialukutaitonsa kehittyneen vuosien aikana oman suodattimen avulla.:

”Miten mä ajattelen medialukutaitoa, se muuttuu kaiken aikaa. Elikkä se on se, mulle se on mielestäni tää niinkun media, mikä on omassa päässä, elikkä se yleissivistys, pääoma, se mikä on se suodatin, se on suodatin, mikä on näistä vanhoista keskusteluista ja mediasta. Mitä näitä nyt on tullu luettua ja kuunneltua, niin tota se uus tieto menee aina näitten vanhojen suodattimien lävitte ja sitten voi olla, että se työnnetään sinne roskikseen ”tää on näitä juttuja”. Tähän mä en haaskaajatuksiani. Ja voi olla, että siinä on jotain mielenkiinnostoa, se luetaan silleen nopeesti ja otetaan jotain talteen. Loput pois tonne noin (roskis) tai sit siihen keskitytään ja lähetään vaikka seuraamaan enemmän tätä, tätä jotain keskustelua tai uutista, tviittiä.”

Mies 1, 49-vuotias.

Mies 1 jatkaa kuvailuaan vertaamalla ihmisen lajittelua katkaisusahaan ja omaan konepuusepän koulutukseensa: ”katkaisusaha tekee kaiken yksinkertaisinta työtä: lautaa tulee, saha katkaisee pätjän”. Laite tekee automaattisesti työtä ammattitaidottomalle, kuitenkin näyttämättä, mikä on oikea pala puussa; ammattilainen (medialukutaitoinen) osaa taas katsoa, mitkä ovat ”parhaat osat”. Ihmisen aivot tekee jatkuvaa lajittelua kokemuksensa ja suodatuksensa kautta, mikä luo aivoille paljon prosessoitavaa.

”Joutuu koko ajan käsittelemään sitä tietoa, et onks tää nyt hyvästä, onks tää nyt pahasta, onks tää minkään arvosta. Minua alko kovasti rasittaa noiden (esimerkki tviittien) lukeminen, mä eilisiltana niitä luin, päätä rupes särkemään. Todella raskasta tekstiä.”

Mies 1, 49-vuotias.

Arvioinnin (Potter) avulla tarkasteltuna mies 1 on jakanut viestin merkitykset kahteen osaan: hyvään ja pahaan. Samalla hän kysyy itseltään, onko luettu viesti ”minkään arvoinen” ja voiko viestiä kokea tärkeäksi. Toisen vastaajan kohdalla iltapäivälehtien otsikoiden välttäminen kohtaa omakohtaisen arvioinnin, joka estää haaskaamatta omaa lukutaitoansa johonkin sellaiseen, jota ei koe merkitykselliseksi. Nuorten ihmisten ymmärrys ja uusien tekniikoiden omaksuminen osaksi arkea ovat Herkmanin mielestä osoitus siitä, miten nuoremmat henkilöt tarttuvat nopeasti uuden teknologioiden mahdollisuuksiin (Herkman 2007, 70). Medialukutaidosta ja uusien medioiden muodoista keskustellessa usein unohdetaan aikuiset ihmiset, minkä voisi ymmärtää mahdollisesti niin sanotun televisiosukupolven

väärinymmärtämisenä. Median muoto televisiosta ja yleisestä liikkuvasta kuvasta on vain vaihtanut alustaa vaihtaen muotoa toiseen median formaattiin. Sosiaalinen media on oppinut hyvin paljon muilta medioilta, etenkin Internetin suosion alkuaikoina 1990-luvulla, jolloin sivustot peilasivat tietosanakirjoja ym. Televisiosukupolven ja aikaisempien aikoina näyttöpäätteiden sijaan asioita puitiin keskusteluissa ja kirjoitettiin ylös, jos sille nähtiin jokin velvoite. Potterin mukaan medialukutaidon tarkoitus on auttaa ihmisiä suojelemaan itseään median negatiivisilta vaikutuksilta (Potter 2010, 681). Median vaikutus ei kuitenkaan voi todeta olevan kaikkien yksilöiden kohdalla yhtä vaikutusvaltainen, kuin voisi mahdollisesti olettaa (Potter 2010, 681). Vaikutus yksittäisen ihmisen elämään peilautuu omien negatiivisten kokemusten kautta, kuten nainen 2:n kohdalla Epämiellyttävät kokemukset rakentavat käyttäjälle tiedostetun kuplan, jonka omistaja on tietoinen sosiaalisessa mediassa tapahtuvista negatiivisista asioista, mutta välttelee niitä oman kokemuksensa perusteella.

3.2 Medialukutaidon kehittyminen

Osallistujilta kysyttiin, kuinka heidän medialukutaitonsa on kehittynyt ensimmäisestä sosiaalisen median kokemuksesta verrattuna nykypäivään. Aluksi nostettiin esille henkilökohtaisemmat viestit ja keskustelut Facebookissa, jotka ovat vähentyneet ainakin nainen 1:n henkilökohtaisella tilillä.

”Mulla on ehkä Facebookin käyttäjänä muuttunu se, et kai siellä alussa laitto henkilökohtasempii asioita ja oli varmaan vähemmän niitä kavereitakin ja laitoin henkilökohtasempia asioita ja joitain asioita hoidettiin julkisesti kaverin kanssa keskusteltiin jotenkin niinku, mikä nykyään on niinku yksityisviestissä oli silloin julkisemmin eli tuutko käymään tai jotain tälläsi, ei siel enää oo sellasiin, joskus tulee muistoissa et niitä näkee niinku kymmenen vuotta sitten Heidi on laittanut, et tuutko käymään. Et sitä sit tommostet, et sitä ei osattu et omaa sivua käytettiin julkisesti yhteydenpitoon et semmosta ei enää tehdä. Asioita toimitettiin kaikkien nähden ja kuullen, et ei ehkä siihen aikaan ollu Messengeriä käytössä vai minkä takia silleen sit tehtiin sillai. Mut sellasia muistoja siellä tulee silloin tällöin ja sit just varmaan jakaa tänäkin päivänä monet henkilökohtasempii juttuja kuin mie itse. Mutta huomaan että en mä silloinkaan jakanu mitään niin syvällisii, mut must tuntuu et miulla on jääny se semmonen, et se on menny semmoseks yleisemmällä tasolla jaan omia kiinnostuksen kohteita ja vielä vähemmän henkilökohtaisia juttuja varmaan kuin joskus.”

Nainen 1, 51-vuotias.

Vastaaja on arvottanut ensimmäisen ja alkuperäisen Facebook-toimintansa perustuvan mahdollisesti alustan tuoreuteen, jossa muiden ihmisten toiminta on mahdollistanut henkilökohtaisempia asioita. Kuitenkin vuosien päästä nainen 1 ja hänen kaveripiirinsä eivät jaa lyhyitä viestejä Facebookissa kuten aikaisemmin. Uuden alustan luomat representaation uudet toimintatavat vaikuttavat käyttäjän medialukutaitoon niin, että on mahdollista jakaa ja tuottaa elementtejä, jotka tuntuvat enemmän yksityisemmiltä. Jos sosiaalisen median käyttö nähtiin alussa enemmän yksityisempänä tilana kuin aikaisemmin, etenkin jos vertaa nainen 1:n kommentteihin käyttäjien avautumisesta, niin nykyisessä muodossaan somea käytetään enemmänkin siellä olemiseen, mutta ilman sosiaalisia velvoitteita. Nainen 3 ei näe syytä mennä Facebookiin eikä näe itseään siellä tulevaisuudessakaan, mutta Instagramia hän käyttää seuratakseen tyttärtään tämän muutettua Australiaan. Hän ei kuitenkaan näe tarvetta olla jatkuvassa yhteydessä verkkoon: ”En edes muista, milloin viimeksi tietokonetta avannut.” Facebookin käyttäjäksi hänestä ei mielestään ole, koska hänellä ei ole omien sanojensa mukaan kiinnostusta kuulla ja lukea, kuinka ihmiset fanittavat kaurapuuroa tai mitä he tekevät matkoillaan. Nainen 3 on oman kokemuksensa mukaan todennäköisesti altistunut sosiaalisen median, etenkin Facebookin alkuaikojen, tilitykselle, joka peilautuu hänen näkemyksessään siitä, ettei hän halua lukea puoliksi ventovieraitten ihmisten tilityksiä aiheesta kuin aiheesta.

Nainen 1: ”Mut siellä voi olla ihan samanlaisii tilityksii (kuin) Instagramissa, et monet laittaa, et mie laitan monesti samat jutut Instagramiin ja Facebookiin. Sie oot nähny miun tilityksii siellä.

Nainen 3: ”Se taas on eri asia. On ne tietyt henkilöt, mut ei minuu puoliventovieraittein ihmisten niinkun tilitykset, niinku siekki sanomu, et joku halua sun kaveriks Facebookissa, niin sie et niitä ota, koska sie et tunne.

Kummankin vastaajan kommentteista on todettavissa, kuinka he miettivät vastaanottavan yleisön (Buckingham) mielipiteitä ja reaktioita. Puolituttujen ja tuntemattomien ihmisten ”avautumisten” koetaan puhuttelevan heitä väärillä tavoilla. Sosiaalisessa mediassa toimiminen yksityisen tilan tavoin vaikuttaa heihin negatiivisesti, etenkin kun kyseessä ovat tuntemattomat ihmiset. Eeva Raidan mukaan Facebookissa on paljon ”seuraajia ja vähän toimijoita”: ”toimijoiden nähdään olevan enemmän äänessä, jolloin uutisvirta koostuu heidän ajatuksistaan ja heidän jakamistaan sisällöistä” (sit. Sarja 2007, 197).

Nainen 1:n alkuinnostuksen jälkeen hiipunut halu jakaa aivan kaikkea kertoo siitä, että alustalla toimiminen voidaan nähdä medialukutaidon kautta ”jo koetuksi ja nähdyksi”. Käyttäjä on näin välttänyt tietyt sudenkuopat oman elämän jakamisesta muille, mutta samalla nähden, kuinka värikkäimmät ja äänekkäimmät tapaukset dominoivat sosiaalisen median alustoja. Nainen 2 on ollut osallistunut sosiaaliseen mediaan heti ”alusta lähtien”, mutta ei muista tarkalleen vuosissa, miten kauan. Hänellä on ollut käytössä tarkat suunnitelmat, kenet hän huolii kavereiksi, ja sisäisen luokittelun avulla hän on rajannut yksityisasetuksiaan niin, että kuka voi nähdä hänestä mitäkin informaatiota. Erityispiirteenä voi pitää nainen 2:n laajaa kaveriverkostoa (noin 200); rajauksista huolimatta hän kuvailee syytä seuraavasti:

”Mulla on ihan selkee luokittelu, että ketkä näkee mitäkin, ketkä tietää mitäkin mun jutuista ja niinpäin pois, mutta voi olla, että jaan jotain vaan tietylle porukalle ei ollekaan niin, että kaikille kahdellesadalle kaverille. Ja sitä mitä varten mulla on määrällisesti sen verran kavereita, ei siksi et mä haluan olla kaikkien kaveri, vaan se että oon harrastanu aika montaa juttuu, et sieltä tulee jengii ja sitten kun on jonkun verran tehny luovii juttui. Mä oon käyttäny sitä myöskin niinku tiedottaakseni taidenäyttelyistä kirjamyynä juttui tän tämmösiä, tapahtumatiedottamista. Mä oon käyttäny sitä vähän niinku just näitä Facebookin juttui esimerkiksi työvälineenä. Must se on erittäin hyvä tiedotusväline.”

Nainen 2, 60-vuotias.

Yleisön (Buckingham) rajaaminen oman kokemuksen ja toimintatapojen avulla vaikuttaa erityisesti vastaajan toimintatapoihin. Kohteen valinta ja ryhmittely (Potter) tehdään kasvatusten, tai yhteisen harrastuksen kautta, joka toimii linkkinä hyväksymiseen Facebookissa. Medialukutaidon kannalta vastaajien mielipiteet omasta sosiaalisen median käytöstä ovat vahvasti liittyneet juuri heille etukäteen tuttuihin henkilöihin. Verkostoituminen nähdään yhtenä motiivina olla osallisena sosiaalisen median alustoihin, kuitenkin varmistamalla tietty linkki todelliseen elämään, jonka perusteella heidät hyväksytään kaverilistalle:

”Voin ottaa jonkun melko vieraan tutun, mä tiedän sen ihmisen niin voin ottaa sellasen. Ja jos on ollu jossain työyhteydessä tai harrastusyhteydessä ja näin. Ja sit monta kertaa sielt voi tulla yhtäkkiä hirveen hyviä niinku yhteyksiä ja juttui.”

Nainen 1, 51-vuotias.

Nainen 3 kyseenalaisti nainen 1:n verkostoitumisen sosiaalisessa mediassa mainitsemalla, että kaverilistalla on kuitenkin henkilöitä, jotka hän tuntee jotenkin eivätkä he ole täysin tuntemattomia. Nainen 1 kuitenkin näkee Facebookin nimenomaan myös mahdollisena verkostoitumisen välineenä ja myöntää myös olevansa utelias ja kiinnostunut läheisistä ihmisistä sekä tuttavista. Facebook toimii myös hänelle mainostusvälineenä, jossa hän ilmoittaa tulevista taidenäyttelyistään. Nainen 2 ei näe henkilökohtaisesti syytä olla utelias tuntemattomista ihmisistä etenkin, jos heillä ei ole mitään yhtymäkohtia intressien suhteen.

”Mikä yhdistäis meitä, jos ne on vaan ihmisiä Matti ja Maijoja tuolla, en mä jaksa olla kiinnostunu. Mä en vois vähempää välittää, kiinnostaa millasta jengiä siellä asuu. Kunhan antavat mun olla rauhassa (nauraa). Ei tarvi tulla kyselemään mun asioita (nauraa). Et mä oon siinä mielessä niinku epäsosiaalinen, että toisten ihmisten henkilökohtaisuudet ei kiinnosta. Siksi mä varmaan ohitan iltapäivälehtien lööpitkin. Ei mua kiinnosta mitkään missien henkilökohtaiset asiat. Eri asia jos se missi on mulle tuttu, et sit mua vois kiinnostaa.”

Nainen 2, 60-vuotias

Medialukutaidon kannalta erityistä huomiota vastaajien kommentoissa herättää heidän kokemuksensa ja se, kuinka he arvottavat, kenet he valitsevat kavereikseen sosiaalisessa mediassa. Keskustelu tuntemattomista ihmisistä sosiaalisessa mediassa johtaa keskustelun lööppeihin, jotka rinnastetaan turhaan uteliaisuuteen ja siihen, ”että pitäisikö minun tuntea hänet?”

3.3 Passiivisuus ja aktiivisuus sosiaalisessa mediassa

Haastateltavat kokivat olevansa sosiaalisen median käyttäjinä jotain aktiivisen ja passiivisen väliltä, kun heiltä kysyttiin heidän sosiaalisen median käyttämismuodoista. Kysyttäessä,

kuinka he käyttäytyvät tilanteissa, joissa he näkevät itseensä mahdollisesti vaikuttavia tekstejä, nainen 2 sanoi toimivansa verkossa kuten kasvotusten keskustelussa:

”Mulla menee varmaan aika yksin sen kanssa miten mä käyttäydyn live-keskusteluissa. Mä aika harvoin ammun niinku suoraan. Kyl mä niinku kuulostelen hetken aikaa ja tietysti ihan näiden tuttujen hemmojen kanssa tulee heitettyä, mitä sattuu mut sit. Mut en mä niinku nää jos on vieraampi porukka keskustelemassa livenä, tai sit sä oot jossain somessa, et en usko et mulla hirveästi eroo.”

Nainen 2, 60-vuotias.

Toimintaa ohjailevat kielen konventiot (Buckingham): vastaajan toimintaa ohjaa kasvotusten viestiminen, ja hän peilaa sitä myös verkossa tapahtuvaan keskusteluun. Kielen tekniikan ja konventioiden yhteydessä kokemukseen sosiaalisissa tilanteissa on muovautunut virtuaaliseen keskusteluun, joka vaikuttaa suorasti vastaajan toimintaan. Nainen 3 koki toimivansa sosiaalisessa mediassa enemmän passiivisena osallistujana, osallistuen kommentointiin vain harvoissa tapauksissa. Kysyttäessä aktiivisemmasta roolista nainen 2 kommentoi toimivansa järkevästi välttämällä kiukkuisia tai tuskaisia tapoja toimia. Hän myös tähdensi, että onnistuu välttämään näitä tilanteita liikkumalla ainoastaan hänelle tutuilla foorumeilla, joissa hänen sanojensa mukaan keskustellaan asioista eikä ihmisistä.

Haastattelija: ”Näkisitkö itsesi tilanteissa, joissa osallistuisit keskusteluun?”

Nainen 2: ”No totta kai, se riippuu omasta tuulesta, mutta kyllä se nykyään melkein tajuaa, että jos siellä on joku idioottikommentti, niin se ei auta mitään, koska se on idiootti. Vaikka mitä mä sinne laittaisin, ei se tajuu. Taikka sitten se on joku provo.”

Mies 1 kokee hankalat ja tahmeat keskustelut tilanteiksi, joihin hänen sanojensa mukaan voi klikata mukaan, mutta hän kokee osallistumisen turhaksi: ”Joskus taas sitä yrittää keksiä jotain, vaikka ei ois mitään sanottavaa ihan vaan sen takia, ettei jäis ihan hiljaseks et yrittää osallistuu”. Nainen 2:n mukaan hänen muita osallistujia aktiivisempi ote sosiaaliseen mediaan perustuu vahvasti kuten nainen 1:llä, peilaten kasvotusten käytävää keskustelua. Erot näkyvät,

miten nainen 1 osoittaa kiinnostusta puuttua asiattomiin kommentteihin, mutta hän joutuu ajoittain hillitsemään itseään:

”Miun pitää joskus ihan hillitä, et älä nyt puutu tohon asiaan, että tota ei sun tarvi sanoo mielipidettä joka juttuun.”

Nainen 1, 51-vuotias.

Kasvokkain käytävän keskustelun ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvan viestinnän eroista keskusteltaessa Nainen 1 korostaa elekielen merkitystä. Yksi syy olla ottamatta osaa ikäviin kommentteihin on juuri se, että henkilöt, jotka eivät tunne häntä, voivat tulla väärinymmärretyiksi. Vastaanottajat ovat näkymättömissä oleva yleisö, alustan ”läpinäkyvyydestä” huolimatta, ja tuntemattomien ihmisten vastaanotto voidaan kokea vääränlaiseksi. Kokemuksen vaikutus alustalla toimimiseen vaikuttaa, kuinka puhutellaan ja käyttäydytään. Kaverisuhteet ja tuntemattomat suhteet korostuvat virtuaalisessa tilassa, jossa ei välttämättä tilanteista riippumatta ole yhteyttä kasvotusten viestimiseen. Keskustelun ylläpitäminen on vaikeaa muiden henkilöiden kanssa, jotka eivät ole samalla aaltopituudella kuin hän. Hän kuitenkin myös toteaa, että seuratessaan ja lukiessaan muiden keskusteluita on huomattavissa, ettei hänen onneksi tarvitse puuttua kaikkeen. Mies 1 pitää muita keskusteluun osallistuneita huomattavasti sosiaalisempina tapauksina kuin häntä itseään. Oikeassa elämässä tapahtuva kommunikaatio peilautuu hänen sosiaalisen median käyttäytymiseensä:

”Paljon ihmisiä ympärillä, sama juttu tuolla someympäristössä. (Keskusteluissa) Jos on iso ryhmä, niin siit tulee kyl mieleen yläasteen liikuntatunti ja lentopallo, josta mä en tykänny. Valittiin joukkueen kapteenit, elikkä somekeskusteluissa, ainakin näissä näin, joita jouduttiin tässä lukemaan. Ne on yleensä mielipiteiden äärilaidat, tulee aika nopeasti pari viestiä. Ja sitten niitten ympärille valitaan ne joukkueet, niin sitten alkaa se lyöminen. Mitä isompi porukka on siellä, sitä nopeammin tämä tapahtuu, ja siinä se ydinasia eli se semmonen ajatuksien vaihto (häviää) toisen kuunteleminen. Se semmonen hedelmällisyys katoaa siitä.”

Mies 1, 49-vuotias.

Mies 1:n tapa toimia verkossa kuten oikeassa elämässä osoittaa sen, ettei hän erottele viesteissä olevaa keskustelua toiseuttamalla itseään irralliseksi toimijaksi. Kielen koodit (Buckingham) ja representaatio joukkueen valinnoista lyömiseen tulkitsevat Mies 1:n kokemusta sosiaalisessa mediassa käytäviin värikkäisiin keskusteluihin. Vaikutukset oikeassa elämässä, hiljaiseksi sekä lyödyksi tulemisen uhalla, äänekkäimmät ja värikkäimmät yksilöt muuttavat keskustelun ”sotakentäksi”. Osallistujien käyttäytyminen sosiaalisessa mediassa verrattuna esimerkkimateriaaliin on hyvin erilainen. Epäasiallisten viestien kirjoittajien motiiveja kyseenalaistettiin, ja yleistä trollausta sekä tietämättömyyttä pidettiin negatiivisena. Nainen 1 tähdensi, että vaikka olisi eri mieltä toisen henkilön kanssa, niin keskustelua tulisi käydä mahdollisimman sivistyneesti toista kunnioittaen. Mies 2 mainitsi oman kokemuksensa foorumikeskustelusta, johon oli hänen mielestään päätynyt puhtaasti trollausmielessä oleva käyttäjä: asialliseen kysymykseen oli tullut täysin asiaton vastaus.

Totuuden (Buckingham) esittäminen verkossa kasvottomille vastaanottajille muovautuu eri muotoon kuin kasvokkain: vaikutukset muuttuvat, kun faktoihin voidaan reagoida toimimalla aggressiivisesti. Vaikutus muuttuu välittömästi, koska vastaanottaja saa eteensä hälyä, joka näkyy asiallisten viestien joukossa. Media ei perustu yksittäiseen tapaan vaikuttaakseen yksilöihin: media käyttää yhdistelmiä, jotka koostuvat sosiologisista, psykologisista, kulttuurisista, poliittisista ja ekonomisista vaikutuksista (Potter 2013, 421). Mies 1:n sosiaalisen median vertaus koulun liikuntatuntiin ja joukkuevalintoihin ei ainoastaan peilaa itseään, vaan viestit peilautuvat kaikkeen mahdolliseen: parhaat valitaan, epäsuositut viestit eivät saa vastaavaa huomiota.

Keskustelu päättyi ensimmäistä kertaa siihen, että ryhmä alkoi puhua yleisestä käyttäytymisestä sosiaalisessa mediassa, juuri verraten heidän medialukutaitoonsa ja siihen, miten kaikenikäiset käyttäytyvät verkossa. Nainen 3 mainitsi opettaneensa lapsiaan käyttäytymään niin, että mietitään ensin, mitä aiotaan sanoa ja eläydytään toisen ihmisen viestin vastaanottoon. Muiden ihmisten verkkokäyttäytyminen on johtanut Nainen 1:n mielestä siihen, että sosiaalisessa mediassa ajoittain tuntuu unohtuvan säännöt ja yleinen kasvatuksellinen ote.

”No, varmaan just se, tuo et just, mitä (nainen 3) just sano. Et mun mielestä se liittyy yleensä kasvatukseen ja ihan kaikkeen se ei oo nyt ihan täydellinen mun mielestä, et onhan ihmisiä, jotka lällättelee, ilman someakin kiusaa toisia, että en kannata kiusaamista missään muodossa on se somessa tai missä tahansa, oli se ilman somea tai sen kanssa. Mut sen oon huomannu, vaikka tuolla Facebookissa, et jotkut ruotii vaikka perheongelmia tai jotain tällasia niinku parisuhde tai tälläsiä. Joko hehkuttaa hirveesti parisuhdettaan, tai haukkuu puolisoaan tai lapsiaan tai jotain niin en mie haluu tehdä sellasta. Että mun mielestä mie selvitän ne asiat asianomaisten ihmisten kans niinkun kahden kesken kuin sosiaalisessa mediassa, kun valitan jollekin vanhemmistani tai puolisoistani, lapsista tai jostain tällasesta tai jostain.”

Nainen 1. 51-vuotias

Medialukutaidon yksilöllisistä käyttäytymistavoista kertoo siitä etteivät osallistujat näe tarvetta olla esillä vahvasti tietyillä yksityisyytensä aspekteilla Omien henkilökohtaisten ongelmien tuominen julkiseen tilaan tähdensi verkossa toimivien henkilöiden medialukutaidosta jotakin sellaista, joka voitaisiin erityisesti Nainen 1 ja Mies 1:n mielestä kuvailla esillä oloksi. Vastauksista voi tulkita, että osallistujat pitävät sosiaalisen median avautumisia yksityiselämän jatkumona, vaikka julkinen tila, kuten Twitter ei itsessään edusta yksityistä tilaa, vaan omistettua tilaa. Oman henkilökohtaisen hyvän olon ylenpalttista edustusta ei ymmärretty:

”Joo, että se et mediaa käytetään ittensä pönkittämiseen jotenkin, että tota eihän se välttämättä edes pidä paikkansa. Ihan hienoa, jos jollain menee hyvin mutta voi olla hyvin, ettei pidä edes paikkaansa, mutta sillä pitää jotenkin päteä muille. Miun mielestä se on jotenkin vähän, en mie koe, et se ois välttämätöntä, et miks pitää tehdä sitä. --- Jos sillä on oikein hyvä olla, niin eikse voi viettää aikaa sen kultsin kanssa mieluummin kuin ottaa niit valokuvii ja päivystää siellä sosiaalisessa mediassa?.”

Nainen 1. 51-vuotias.

”Vähän samanlainen juttu tullu eteen, että kaveri kävelee kadulla ja käyttäytyy samalla tavalla kuin se käyttäytyy Facebookissa. Se kertoo ääneen, mitä se on syöny, näyttää peukkuja. Vetää suuta alaspäin ja ylöspäin avustetusti. Kertoo tosiaan vessassa käymisensä ja parisuhteensa ja lopun perin siinäpäin kävis niin, että tulee pii paa -auto. Niin, elikkä mulla, kuten aikasemmin sanoin, mä peilaan aika

tasasin välein sitä, että menisinsk mä huutelee tätä yksityisasiaa torille. Miks mä huutelisin sitä Facebookissa tai jossain muussa foorumissa?”

Nainen 2. 60-vuotias.

Buckinghamin tuotannon näkökulmasta tarkasteltuna on nähtävissä, kuinka sosiaalisessa mediassa ihmisten avautuminen tuo levikin ja levityksen avulla käyttäjälle oman hyvän mielen. Yksityiselämän parhaimpia puolia korostettiin ennen sosiaalista mediaa erilaisilla tavoilla. Nykyisten erilaisten virtuaalisten mahdollisuuksien avulla on mahdollista tuoda informaatiota kavereille ja/tai seuraajille. Vastaajien ihmetys käyttäjien avautumisia ja itsensä esille tuomisia kohtaan voi syntyä oman kokemuksen kautta ja siitä, miten itse on alun perin ymmärtänyt alustojen toiminnan. Muiden käyttäjien avoimuus ja siihen liittyvät vastaajien epäluulot rakentuvat kokemuksen kautta, jolla representaatio mediasta vähentää henkilökohtaista vastaavaa osallistumista keskusteluun: medialukutaito vähentää median normeja ja käyttäytymismuotoja (Jeong, Cho & Hwang 2012, 454). Passiivisen osallistumisen syy voi olla kokemuksen kautta syntynyt ajatus yleisöstä, joka ei ole tottunut vastaanottamaan vastaajien avoimuutta verkossa.

Oikean elämän peilautuminen valintoineen siirtyy verkkoon lähes samanlaisena: käyttäjä valitsee alustan, millä toimia. Valinnan kautta representaation yleisöksi valitaan vain tietyt yksilöt. Eroavuudet yleisön vastaanottoon sijaitsevat sanojen valinnoissa ja tavoissa toimia verkossa. Medialukutaidon kannalta itsensä rajoittaminen ja pohdinta siitä, mitä haluaa itsestään kertoa verkossa, vaikuttaa siihen kuinka muiden toiminta koetaan sekä nähdään. Erilaiset käyttäjät kohtaavat yleisönsä eri tavoin, ja illuusio yksityisestä tilasta on hyvin mahdollinen. Herkman mainitsee, että ”postmodernin politiikan ongelma on mikä tahansa käy-mentaliteetti, joka vieroksuu eettisiä arvostelmia” (Herkman 2007, 219). Yksityisen tilan illuusio jossa käyttäjä toimii omien vaistojen kautta, saattaa kohdata postmoderneja huomioita jotka vastustavat ”yksinkertaisia ja mustavalkoisia luokitteluja, joiden mukaan asioihin tulisi yhteisesti suhtautua” (Herkman 2007, 219). Herkman jatkaa mainitsemalla kuinka ”yksilö jää yksin moraalivalintojen heteikköön.” (Herkman 2007, 219).

Vastaajien kommentit asiattomuuksista ja asioihin puuttumisen vaikeudesta ja erityisesti siitä, ettei joutuisi negatiivisten kommenttien ristituleen, peilautuvat Herkmanin kommenttiin postmodernin politiikan mentaliteetista. Ihmisten uskotaan omaksuvan tapoja lähiympäristöstään, ja näin asenteet pysyvät usein samanlaisina kuin muuttuvat toisiksi (Herkman 2007, 219). Asenteiden pysyvyydestä kertoo, miten on nähtävissä tapoja, joissa negatiiviset kommentit ruokkivat toisiaan: vastaajat jättävät puuttumatta tilanteeseen, koska he tiedostavat, että toimimalla neutraalisti tai järkevästi verkossa voi vain yllyttää ”trollaajia”. Tilannetta hankaloittaa myös se, että negatiiviset viestit voivat joutua värikkäimpien ja ”raflaavien” syötäväksi.

3.4 Hetkellisyys sosiaalisessa mediassa

Sosiaalista mediaa voidaan kutsua nopeaksi ja jatkuvasti kehittyväksi alustaksi.

Keskusteltaessa siitä, onko sosiaalinen media hetkellistä tietoa, joka unohtuu hetkessä, Mies 1 totesi, että (some) on kuin Big Brotherin kausi: ”Kukaan ei muista kuka voitti”. Mies 2 jatkaa, että some on hetkellistä eikä mitään muuta:

”Jos siellä on sellasia asioita, joku vaikka että tieteellinen löytö, joka jää elämään ja jolla on jotain merkitystä. Mitä sillä on merkitystä, jos joku sanoo jostain jotain ja toinen kommentoi sitä?”

Mies 2. 56-vuotias.

Tiina Sarja mainitsee, kuinka somessa maailma mullistuu jatkuvasti ja nettiraivo syntyy aiheesta kuin aiheesta (Sarja 2007, 192). Mies 2 kokee merkittävät uutiset mieleenpainuviksi, mutta Mies 1:n vertaus Big Brother kisan hetkellisyyteen ja voittajan unohtamiseen kertovat, että sosiaalinen media voi olla hetkellinen. Sarja jatkaa, että yksittäisen somepäivän ”menettäminen” voi johtaa aiheen menetykseen (Sarja 2007, 192), josta voidaankin siirtyä seuraavaan somekohuun. Mies 2:n kuvailema merkittävä uutinen, jolla on vaikutusta ihmisten elämään, kertoo siitä, että medialukutaito on kehittynyt ohittamaan kaiken epäolennaisen oman kokemuksen pohjalta.

Kertakäyttöisyydestä tai hetkellisyyden vahvoista mielipiteistä keskusteltaessa nainen 1 kuitenkin nosti esille, että keskusteluilla voi olla merkitystä yhdenkin ihmisen elämälle. Nainen 1 kokee, että sosiaalinen media voi olla hetkellistäkin, mutta kaverisuhteet ovat voineet saada uuden merkityksen sinä hetkenä tai vuosien jälkeenkin edellisestä keskustelusta. Nainen 2 jatkaa, että hänen kokemuksensa mukaan foorumeilla voidaan käydä hyvinkin syviä ja merkittäviä keskusteluita. Verkossa käytävä viestintä voi olla nainen 1:n mukaan joillekin ainut oikea kontakti, jossa hän voi vastaanottaa hyväksyvää ja kannustavaa keskustelua. Keskustelussa nousi esille pointti siitä, että alustoissa ei ole mitään vikaa vaan siinä, mihin niitä käytetään.

”Me ihmiset tehdään siitä huonoa, jos me lähdetään sinne negatiivisesti ja vihamielisesti ja muuten. Me voidaan tehdä sitä samaa ihan livenäkin, mut toi jotenkin niinku ollaan anonyyminä useesti, niin se heittää estot nurkkaan. Elikkä must noi välineet on ihan jees. Nehän on työkaluja. Voimme käyttää kirvestä ja vasaraa toisiamme vahingoittamiseen, mutta me voidaan rakentaa myös niillä talo.”

Nainen 1. 51-vuotias.

Airi Lampinen mainitsee, että usein uutta teknologiaa syytetään keskustelun tason huonoudesta sen sijaan, että perehdyttäisiin siihen, mikä on ollut aina ihmisyyhteisölle vaikeaa (ks. Sarja 2007, 195). Alusta, joka on vastaanottajalle ainut mahdollinen paikka keskustella anonyymisti tai kasvojen kanssa aiheesta kuin aiheesta, osoittaa, että henkilö voi olla tietoinen siitä, mihin ryhtyy. Medialukutaitoinen ihminen, joka huomaa asialliset keskustelut, ei tuomitse sosiaalisen median alustaa heti loistavaksi tai huonoksi (Pike 2018, 8). Negatiivisesti tai vihamielisesti käyttäytyvä kommentoija voi luoda turvattoman vaikutuksen, mutta toimiakseen oikein verkossa on oltava tietoinen omasta toiminnasta ja representaatiosta. Anonyymisyyden varjolla voidaan kokeilla uutta tekniikkaa ja herättää käyttäytymisessä jotakin sellaista, joka koetaan mahdollisesti leikiksi tai estojen katoamiseksi: näin käyttäjät voivat käyttäytyä hetkellisesti tai pidempään ilman normiyhteiskunnan sääntöjä ohittaen jopa kasvatuksen. Eeva Raita mainitsee, että tutkimuksissa on huomattu, että jos ihmisen kasvot peitetään kokeissa, hän rikkoo enemmän normeja ja toimii aggressiivisemmin (ks. Sarja 2007, 195.).

Käyttäjien ryhmittely (Potter) huonoihin ja hyviin tuottajiin peilaa oikean elämän viestintään, jossa elementit korostuvat vahvemmin ulkoisten tekijöiden, kuten elekielen avulla. Potterin (2019) väittämän mukaan medialukutaitoisien tulisi tietää median neljän rakenteen sisällöt: teollisuus, yleisöt, sisältö ja merkitykset (ks. Daniels 2020, 213). Huonojen tuottajien voidaan nähdä käyttävän työkalua väärin, ymmärtävän työkaluja väärin, tiedostaen tai tiedostamatta toimintaa sosiaalisen median alustalla. Anonyymisyyden voimalla voidaan olla ymmärtämättä alustaa sen oikeissa merkityksissä ja toimia vastoin alkuperäisiä alustan merkityksiä.

Nainen 1 arvioi mahdollista negatiivista suhtautumista viestin aloituksessa, joka vaikuttaa viestin vastaanottamiseen. Ilman kasvokkain viestintää merkitykset muovautuvat toiseen muotoon, koska teksti ei kerro välttämättä samaa kuin puhuttu sana. Näytöllä sijaitseva viesti muuttuu synteesin kautta uuteen rakenteeseen ja välissä oleva ”häly” korostuu entisestään viestin luoja ja viestin välillä. Sosiaalisessa mediassa työkalut on annettu käyttäjille, ja on heidän tehtävänsä valita kuhunkin tilanteeseen oikea väline (Merilampi 2012, 11).

Merilammen mukaan valintojen tulisi osoittaa, kuinka viesti vastaanotetaan, kuinka tulkita lähettäjän merkityskoodi oikein ja samalla myös osata arvioida viestin luotettavuus (Merilampi 2012, 11). Nainen 1 mainitsee, kuinka ihmiset tekevät työkaluista negatiivisia ja vihamielisiä. Internetin suosion alkuaikoina mediassa keskusteltiin verkon mahdollisuuksista toimittaa lukematon määrä informaatiota ihmisille. Vuosien saatossa työkalu muovautui käyttötarkoitusten vastaisesti myös hyödyntämään anonyymisyyden mahdollistamia keinoja toimia virtuaalisesti eri tavoin kuin oikeassa elämässä.

Virtuaalisuuden korostaminen Internetin alkuaikoina on voinut vaikuttaa siihen, miten työkalua käytetään, kun se irrotetaan niin sanotusta oikeasta elämästä. Valintojen kautta syntyvä viestin merkitys vastaanottajalle on muovautunut sosiaalisen median aikakaudella. Aikaisemmin muissa medioissa esiintyvät viestien luoja ovat usein olleet ammattilaisia, kuten journalisteja tai uutistoimittajia. Kuinka tavallisen käyttäjän tulisi esittää viestit uskottavasti ilman ammattilaisen statuksen luomaa mielikuvaa? Metodeista keskustellen, etenkin anonyymisyyden varjolla, miten työkalut muovautuvat negatiivisten assosiaatioiden näyttämöksi? Mies 2 puhuu hetkellisyydestä, mutta merkittävät tekstit jäävät elämään. Nimettömyyden ja kasvottomuuden illuusion mahdollinen hetkellisyyden luominen syntyy

juuri ammattilaisuusstatuksen puuttumisesta, joten viestit eivät jää elämään samoin tavoin kuin ”merkittävät tekstit”.

Uusiin teknologisiin kehityksiin on ajoittain liitetty kauhuskenaarioita, jotka voivat mahdollistaa rikoksien tekemisen (Hoechsmann & Poyntz 2011, 192). Aikaisemmat uudet mediat saatetaan kuitenkin unohtaa seuraavan kehityksen kohdalla (Hoechsmann & Poyntz 2011, 192). Uudet alustan käyttäjät eivät välttämättä ymmärrä, missä ympäristössä he ovat, vielä nykypäivänäkään, huolimatta siitä, että sosiaalinen media on ollut arkipäivää lähes 15 vuotta. Verrattuna kasvotusten viestintään käyttäjä voi valjastaa Twitterin tai muun alustan edustamaan jotain aivan muuta käyttäytymismuotoa kuin oikeassa elämässä. Buckingham näkee, että nykyisessä käytössä digitaalinen lukutaito usein vaatii vain minimaaliset taidot, joilla voi operoida erilaisia tietokoneohjelmia, mutta taito ei välttämättä kehity eteenpäin (Buckingham 2007, 46). Lyhyt tietotaito yhdistettynä kasvottomuuteen voi luoda illuusion, jossa alustaa on helppo käyttää, mutta itse merkitykset voivat jäädä pimentoon.

Uutisia ja kommenttipalstoja lukiessaan nainen 1 kiinnittää huomiota siihen, mikä kommentti on saanut eniten tykkäyksiä; mikä usein päättyy hänen mielestään juuri ”jonon” ensimmäiseksi. Hän mainitsee esimerkkinä Donald Trumpiin liittyneet uutiset, joissa käyttäjät ovat laidasta laitaan nostaneet esille kommentteja Trumpin paremmuudesta tai huonoudesta. Nainen 1 mainitsee myös, että keskustelun taso usein jää alkeelliselle tasolle, usein ihmisten vain tapellessa toistensa kanssa. Tässä vaiheessa keskustelua mainitsen termin tahmeus osallistujille ja kysyn, ovatko he huomanneet verkossa vastaavaa. Keskustelijat nostavat uudelleen esiin Kouvolan Sanomien Napakat, joissa on tiettyihin vuodenaikoihin tietyt aiheet, jotka herättävät aina keskustelua. Mies 1 toteaa, että nykyisin (sosiaalisessa mediassa) on enemmän aiheita, joista keskustella. Syy, miksi tietyt aiheet herättävät ihmisissä aktiivisuutta, on Nainen 1:n mielestä tietty asia, joka menee ”ihmisten ihon alle ja herättää niitä suuria tunteita”.

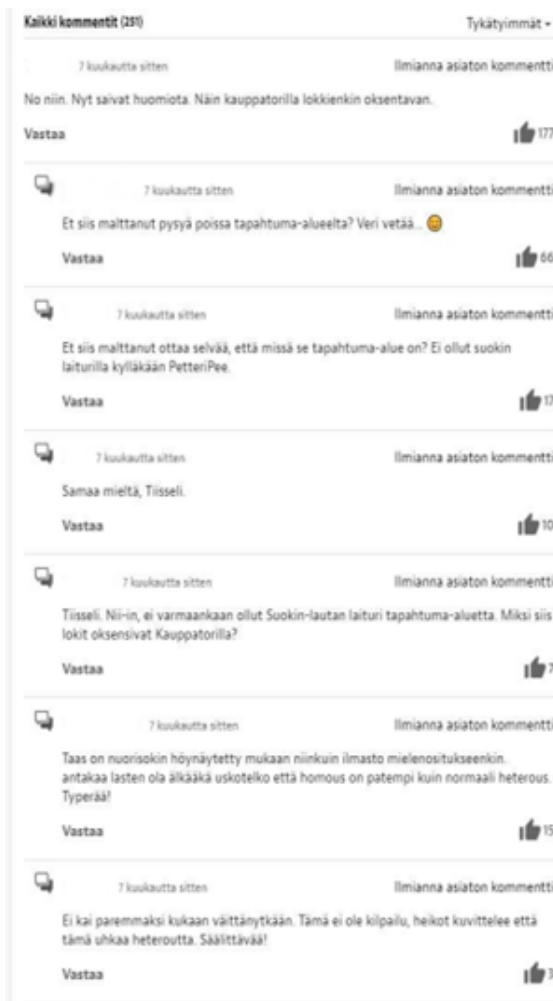
”Tavallaan just se, että joku semmonen provosoituminen tai niinku se on niin vahva aihe, et siihen ei voida (vaikuttaa). Itelläkin tulee semmosia yllykkeitä, et toi ois niin tärkeä just, et mitä (mies 1) sano, et jos ihminen on ihan tyhmä ja kommentoi jotain ihan tyhmiä juttuja, niin ei se auta, vaikka mie miten

kirjotan kuin fikssti, niin sillon on ihan turha lähtee (mukaan), miten se on? Ei kannata sian kanssa painii niin tota, koska kumminikin tulee kuraa ja toinen nauttii siitä vai miten se meni.”

Nainen 1. 51-vuotias.

Viestin kieli ja vastaanotto (Buckingham) vaikuttavat vastaajan osallistumiseen verkossa, huolimatta siitä, miten hän muokkaa tekstiään yleisölle. Kokemus negatiivisista keskusteluista ja muiden tekijöiden yllytykset ovat katalyyttejä sille, miksei kannata vaivautua ja ruokkia muiden trollausta ja/tai pahaa oloa. Kouvolan Sanomien Napakat ja tiettyihin vuodenaikoihin huomiota herättävät viestit pysähtyvät printtimediassa, kun taas sosiaalisessa mediassa on aina enemmän aiheita, mistä keskustella. Virtuaalisessa tilassa keskustelu ei pääty samalla tavalla, koska viestiin on helpompi palata myöhemmin kuin printtimediassa. Järkevällä tavalla muokatusta kielestä huolimatta tietty värittämyys hautautuu muiden, usein negatiivisten, viestien joukkoon. Airi Lampisen ja Vilma Lehtisen mukaan, kun keskustelu polarisoituu ryhmien välillä, syntyy joukkoharha, jossa kaikki muut ryhmässä olevat käyttäytyvät ja ajattelevat tietyllä tapaa eikä kukaan uskalla erota ”poikkeavuudellaan” (ks. Sarja 2007, 197).

Osallistumattomuus keskusteluun tai yritys puhua järkeä negatiivisuuden keskellä estää henkilökohtaisen sosiaalisen toiminnan: kuin tuntee itsensä ja toimintansa muiden kommenttien välillä, kun värikkäimmät kommentit syövät muiden kommentit? Lampinen ja Lehtinen jatkavat, että jos on eri mieltä käytävästä keskustelusta, niin keskustelija lähtee mieluummin toiseen leiriin kuin yrittää muuttaa muun ryhmän mielipidettä (ks. Sarja 2007, 197). Kaikki tutkimukseeni osallistuneet eivät kuitenkaan näe muuttavansa mielipiteitään muiden takia, koska se tarkoittaisi muiden ihmisten negatiivisten toimintojen hyväksymistä. Lampisen ja Lehtisen tulkinta ei todennäköisesti toteudu kaikissa skenaarioissa.

Kuva 1. Iltalehden Helsinki Pride -kulkueen uutinen 29.6.2019

Uutisten kommenttiosio on nähty ajoittain likakaivona, johon päätyvät usein niin sanotut värikkäimmät kommentit. Nainen 2 sanoi, ettei häntä kiinnosta, mitä mieltä ventovieraat ovat kyseisestä uutisesta, häntä kiinnostaa enemmän uutinen itsessään ja se, onko sillä merkitystä hänelle itselleen. Nainen 2 on huomannut, että lukiessaan Iltalehden lukijoiden kommentteja hänen halunsa lukea niitä loppuu hyvin aikaisin.

”Olen hyvin äkkiä olen huomannu, hyvin äkkiä parin jälkeen, kuten näissä (esimerkeissä) twiiteissä, vallankin silleen et mä jaksoin kaks kolme niistä lukea ja sit mä mietin, et onks mun ihan pakko tän haastattelun takia lukee nää, kun mä en halua. Ei, sit mä skippasin ne. Mä olen oikeasti nähny sellasia joissa se (keskustelu) on pistetty poikki.”

Nainen 2. 60-vuotias

Kysyttäessä osallistujilta, onko olemassa tilanteita, joissa he näkisivät puuttuttavan keskusteluun, herätti mielenkiintoa. Mies 1 kysyi, mitkä ovat puuttumisen välineet, kun taas nainen 1 sanoi ilmiantaneensa etenkin Facebookissa käytyjä epäasiallisia kommentteja. Hän kuvailee näitä tapoja työkaluiksi, joilla hän on voinut vaikuttaa keskustelun laatuun. Hänellä on myös kokemusta suorista kommentteista asiattomasti käyttäytyville henkilöille: hän on maininnut suoraan, että keskustella voi myös asiallisesti. Nainen 1 näkisi myös tiukemman moderoinnin oikeutettuna tilanteissa, joissa kommentit menevät vahvasti asiattomiksi. Nainen 2 taas on toiminut neutraalisti hetkinä, joissa hän on yrittänyt muistuttaa muita toimimaan asiallisemmin:

Nainen 2: ”Mä oon tota ihan kirjottamalla kommentoinu elikkä, kun lähtee niinku tunnetason puolesta vastaan veivaamiseksi ihmisten haukkumiseksi, niin mä olen koittanu neutraalisti palauttaa sen alkuperäseen asiaan. Ottamatta kantaa vastapuolen tai kummankaan puolesta. Ja tota yleisesti otettu ihan jees, mä oon varmaan tehny neljä viis kertaa eli en kovin usein. Kuitenkin pitkään olen ollut.”

Mies 1: ”Siihen tarvitaan aika monta, jotka lähtee mukaan siihen neutraaliin keskusteluun, et saadaa näille kahdelle lentopallojoukkueelle.”

Nainen 2: ”Se on usein foorumista kiinni. Joillain foorumeilla en viittis lähtee ees yrittää sitä. Neutraalia kommenttia sinne, toisessa se on jees.”

Mies 1: ”Ei se keskustelu mee hyväks missään vaiheessa, jos Halla-Aho sen alottaa.”

Deirdre Pike mainitsee medialukutaidon kannustavan käyttämään omaa ääntä, omaksumaan ideoita, joilla voi toteuttaa omia viestejä, samalla neuvomaan, miten käyttää omia mediataitoja vastuullisesti (Pike 2018, 8). Muiden ihmisten käyttäytyminen verkossa muokkaa myös toisten henkilöiden tapaa kommunikoida eri alustoilla. Nainen 2:n käyttäytyminen neutraalisti tilanteissa, joissa puhe siirtyy negatiiviseksi, on tapa siirtää keskustelu kohti alkuperäistä aihetta. Hankala on kuitenkin saada vastaanottaja muuttamaan omaa mielipidettään, vaikka tämä toteaisi oman vihapuheensa olevan väärässä. Yleisön ja

representaation suhde omasta tiedostamattomista tai tietoisista valinnoista vaikuttaa siihen, miten esimerkiksi seksuaalivähemmistöt otetaan vastaan asiasta ”tietämättömien” kohdalla. Potter toteaa medialukutaidon olevan moniulotteinen: media yrittää jatkuvasti vaikuttaa yksilöihin viittaamalla suorasti tai epäsuorasti muun muassa tunteisiin ja käyttäytymiseen (Potter 2010, 681). Mediassa esiintyvien henkilöiden, kuten Jussi Halla-Ahon ja Päivi Räsäsen, voidaan epäsuorasti vaikuttavan ihmisten medialukutaitoon. Sosiaalisen median käyttäjät ovat tutustuneet poliitikoihin muiden medioiden kautta, joten heillä on jo tietynlainen kuva heistä jo ennen Twitter-viestejä lukemista.

Median kautta syntyvä kuva tuntemattomista ihmisistä osoittaa, että esimerkiksi mies 1 ja nainen 1 ovat saaneet tietyn kuvan Halla-Ahosta ja Räsäsestä jo ennen esimateriaalin lukua. Medialukutaito rakentuu heille juuri muiden medioiden kautta syntyneestä kuvasta, joita Twitter-viestit ja kommentit tukevat. Elizabeth Tisdell (2007) kuvailee, kuinka median viestit pyrkivät jatkuvasti vaikuttamaan siihen, keitä me olemme ja kuinka me ajattelemme (ks. Mason 2016, 82). Henry Giroux (2010) taas korostaa, että ”median viestit voivat marginalisoida sosiaalisia aiheita esimerkiksi luokan tai rodun perusteella” (ks. Mason 2016, 82). Mies 1 kokee Halla-Ahon Twitter-käyttäytymisen katalyyttinä huonolle käyttäytymiselle: hän perustelee Halla-Ahon toiminnan oman kokemuksensa kautta osoittaen, etteivät viestit voi perustua muulle kuin negatiivisuudelle. Twitter toimii pelikenttänä, jossa Perusuomalaisten poliitikko voi yrittää vaikuttaa puolueen kannattajiin ja muihin henkilöihin. Mies 1:n kohdalla ulkoisen tekijän yritys vaikuttaa hänen mielipiteisiinsä ei onnistu: representaatio Halla-Ahon toiminnasta yleisöä kohti peilaa kokemuksen kautta kuvaa siitä, miten kyseessä oleva poliitikko toimii ja miten hänen kannattajansa jatkavat sekä peilaavat hänen toimintaansa osallistumalla kommenttien tekoon.

Kuva 2. Jussi Halla-Ahon twiitti elokuulta 2019

Halla-Ahon twiittiä värikkäästi kommentoineet henkilöt kirjoittivat Mies 1:n mukaan negatiivisia viestejä, koska ne kuvaavatt alkuperäisen viestin persoonaa. Sarja mainitsee, kuinka joukossa tyhmyys tiivistyy, ja ryhmässä mielipiteet kärjistyvät entistä enemmän (Sarja 2007, 206). Tietyt julkisuuden henkilöt ja heidän julkisuudessa esittämänsä kommentit voivat toimia sanansaattajina, joiden mallin mukaisesti seuraajat voivat toimia. Mies 1 näkee Halla-Ahon twiitin kommentit alkuperäisen viestin tapailuna, minkä voi nähdä kuvasta 4, kuinka yksi kommentoija on halunnut toimia hieman radikaalimmin kuin Halla-Aho itse nostamalla esiin tämän aikaisemmat twiitit ja tällä tavoin yrittämällä kärjistä omaa mielipidettään vielä enemmän. Jotta ymmärtäisi ja voisi tulkita mediaa esimerkiksi yleisten käytäntöjen, suunnittelun ominaisuuksien ja retoristen välineiden avulla, tulisi syntyä kyky luoda ja kommunikoida mediaa (Buckingham 2007, 44). Kuvassa 4 tapahtuva Halla-Ahon yläpuolelle nousun yritys, kärjistyminen, on tapa tehdä viesti toisen henkilön alaisuudessa. Mies 1 näkee Halla-Ahon aloituksen negatiivisena, jolloin vaikutus näkyy välittömästi muissa kommenteissa, kuten kuva 4 osoittaa. Sarja mainitsee, kuinka ihmisillä on tarve saada suosiota mielipiteilleen ja kuinka toimimalla radikaalimmin saisimme suurempaa suosiota (Sarja 2007, 206).

Nainen 2 on ottanut nainen 1:n tapaan yhteyttä ylläpitäjään; kuitenkin useimmiten hän on poistunut keskusteluista ja vältellyt (blokannut) tietyt sivustot itseltään. Hän ei näe myös syytä, miksi pysyä sivustolla, joka aiheuttaa negatiivisia tunteita. Moderointiin hän näkisi syytä tilanteissa, joissa sivusto on yleisesti hänen käyttämänsä alusta, josta hän haluaa poistaa asiattomat kommentit. Moderointi ja viestien muokkaaminen negatiiviset sävyt poistamalla kertovat sen, mihin ryhmään vastaaja sijoittaa muut osallistujat. Negatiiviseen sävyyn käytävät keskustelut Halla-Ahon twiitin kommentteissa johdattelevat mukaan tiettyä tilaa hakevia käyttäjiä ja neutraalimmalla tai kritisoivalla viestinnällä ei ole sijaa, koska se syrjäytetään.

3.5 Ennakkomateriaalit

Mies 1 kiinnitti huomiota ennakkomateriaaleissa siihen, miten hän piti Päivi Räsäsen twiittiin liittyneistä kommentteista, etenkin verrattuna Halla-Ahon twiittiin. Erityishuomiota herättää Halla-Ahon twiitti, koska hän nostaa siinä esille homofobian demarimuslimien joukossa. Halla-Aho on itse toiminut homofobisesti sosiaalisessa mediassa, joten hänen twiittinsä on itsessään mielenkiintoinen. Huomiota herättää myös se, että Halla-Ahon twiitin kommentit ovat itsessään homofobisia ja rasistisia kirjoituksia, jotka eivät ainakaan anna Perussuomalaisista ”positiivista” kuvaa muille kuin heidän kannattajilleen.

Kuva 3. Päivi Räsäsen twiitti kesäkuulta 2019.

”Oli pitkiä kirjoituksia, se ei ollu niin huomionhakuista isommassa porukassa. Elikkä kun tota vertaa vaikka Halla-Ahon twiitteihin. Jos vastaukset oli kahden rivin enintään, ja sehän oli samanlaista nopeaa keskustelua kuin ravintolassa, jossa kaikki huutaa yhteen ääneen, niin eihän siellä saa pitkälle monologille yhtään kuuntelijaa. Sen takia ne ei kuuntelekaan, vaan ne huutelee niitä omia

iskulauseitaan, mitkä taas on niitä kahen rivin elikkä mitä isompi porukka sitä lyhyemmät puheenvuorot. Ja siellä kävi ilmeisesti Raamattu oppinut porukka, oli oikein piristävä lukea niitä. Aiheesta riippumatta.”

Mies 1. 49-vuotias.

Kommenttien alkuunpanijoina olivat merkittävät ja julkisessa ammatissa olevat henkilöt, jotka edustavat tiettyä ”statusta”. Nainen 1 oli sitä mieltä, että hänen medialukutaitonsa kautta tarkasteluna Halla-Aho ja Räsänen toimivat heidän poliittisen agendansa kautta. Yleisön (Buckingham) tietoinen valinta viestien rakentamisessa ilmenee tavoissa puhutella vastaanottajia. Mies 1 mainitsee, kuinka Halla-Ahon status tietynlaisena poliitikkona johtaa suoraan hänen kannattajiinsa. Puoluetta kannattamattomat henkilöt näkevät twiitit muiden joukossa, ja keskusteluun osallistuminen ulkopuolisena ei usein tuota hedelmää. Halla-Ahon kannattajien representaatio nähtiin useiden lyhyiden ”huutojen” kautta, jotka peilasivat alkuperäisen twiitin ulkopuolisia puolueeseen liitettyjä ”iskulauseita”. Heidän mediassa toimiminen on vahvasti sidoksissa heidän puolueensa toimintaan. Räsänen ja Halla-Ahon puoluepolitiikan nähtiin vaikuttavan Nainen 1:n tiedon suodattamiseen. Mies 1 näki Halla-Ahon toimivan enemmän hyökkääjänä ja provosoijana kuin rationaalisena keskustelun aloittajana, kun taas Räsänen oli puolustelemassa sanomisiaan muissa medioissa.

Kysyttäessä nähtiinkö Halla-Ahon twiitin kommentteissa samaa kuin alkuun panevassa viestissä, niin niissä nähtiin selvä kaava. Buckinghamin mukaan digitaalinen media ei vain peilaa maailmaa, vaan se representoi sitä meille: media esittää valittuja osia meille todellisuudesta, ja ne vaikuttavat erityisiin arvoihin ja ideologioihin (Buckingham 2007, 48). Mies 1 näkee lyhyiden ja pitkien Twitter-kommenttien edustavan tiettyä todellisuutta, esittävän vastaanottajille jotain viestien kirjoittajien mielentilasta. Hän vertaa niitä toisiinsa ja peilaa niitä oman kokemuksensa kautta (Buckingham 2007, 48). Päivi Räsänen twiitin kommentoijat nähtiin vähemmän huomionhakuksina kuin Halla-Ahon vastaavat, mutta esittävätkö pidemmät viestit silti tiettyä vihapuhetta, mutta harkitumpina? Päivi Räsänen twiitin ja siihen liittyvien uutisten kommentointi oli mies 1:n mielestä puolustelemaa, sillä Räsänen viittasi Raamatun lainauksiin, pitkälti tulkintoihin perustuviin tulkintoihin.

Mies 1: ”Räsäsen puheita taas puolusteltiin Raamatun lainauksilla, pitkälti tulkinnoilla. Kuten miten hän on tässä kontekstissa, et miten Räsänen on tässä oikeassa. Jotkut Räsäsen kommentoijat sitten eivät myöntäneet, että Päivi ois oikeassa, mutta tota halusivat kuitenkin, kuitenkin kommentoida tai sit tuoda jotain omaa Raamatun tulkintaa siihen. Mutta siinäkään ei hyökätty Päivi Räsästä vastaan.”

Mies 1. 49-vuotias

Keräävätkö kummankin poliitikon viestit tietynlaisia viestejä ja kommentteja heidän lukijoiltaan? Nainen 2 mainitsee, että molemmilla on varmasti oma kannattajakuntansa ja että jo pelkistä nimistä tulee tietty mielikuva. Räsäsen ja Halla-Ahon tekstien ja mielipiteiden nähtiin edustavan äärilaitoja. Mies 1 puhui vertauskuvallisesti peruskoulun liikuntatunneista, joissa parhaimmat valittiin jaottelemalla. Kuitenkin tähän vertauskuvaan viittaamalla nainen 2 sai mies 1:n sanomaan, että erona on se, että Räsänen perustaa ajatuksiaan Raamattuun ja uskontoon, kun taas Halla-Aho omaan elämäntätönsä. Kummankin poliitikon toiminnassa nähtiin kuitenkin yhtäläisyyksiä:

Nainen 2: ”Mä olen sitä mieltä, että Halla-Aho on yhtä uskovainen kuin Räsänenkin, mutta sillä on ihan eri uskonto kuin Räsäsellä.”

Mies 1: ”Ei Räsänenkään ole siinä uskonnossaan mikään profeetta. Eihän hänen, hänen suuntauksensa ole mikään kovin iso. Se ei oo sellanen, et hän ois siellä ylipapittarena, että muut samassa viitekehäksessä tietysti uskovat ihmiset eivät sitten Päiviäkään pahoin kohtele.”

Kommentti Halla-Ahon ja Räsäsen samankaltaisuudesta kertoo, kuinka medialukutaito ilmenee viestien puhuttelutavassa. Yleisöä koskettamalla viestit juuri tietyille yksilöille, jotka puoltaisivat viestissä esitettyjä kommentteja. Tilanteesta tekee kuitenkin moniulotteisen se fakta, että viestejä eivät vastaanota vain kannattajat vaan myös vastustajat. Kun mies 1 puhuu Räsäsen twiitin ja kommenttien rauhallisuudesta, hänen medialukutaitonsa kohdentaa seesteisyyden juuri puhuttelutapaan, käyttöön ja mahdollisiin sosiaalisiin eroihin. Räsäsen luoma imago rauhallisuudesta uskonnollisessa vakaumuksessa on koonnut yhteen rauhallisia twiittäjia, mikä taas antaa representaatiolle erilaisen kuvan kuin Halla-Aho.

Nainen 1:n kommentti Halla-Ahon ja Räsäsen eri uskonnoista kertoo siitä, kuinka hän kokee kummankin elävän omassa kuplassaan ja kuinka he näissä yhteyksissä voivat huudella (seuraajilleen) ja antavat näin pallon kierä mäkeä alas. Värikkäimpien kommenttien radikaalisuus osoittaa, että vastaajien osallistumattomuus keskusteluihin voi osoittaa, että neutraalien kommenttien laatijat on saatu hiljaisiksi.

Mies 1:n mielestä Räsäsen twiittien kommentit olivat enemmän harkittuja ja miellyttävämpiä lukea kuin Halla-Ahon. Viestien sisältö ei kuitenkaan ollut neutraalia vaan hiljaisempaa vihapuheen tuotantoa. Omaksumalla uhrin osan Räsäsen tapaan, toimimalla oman poliittisen ja uskonnollisen agendansa avulla, toimien ”rauhallisemmin” mies 1:n mukaan, voi saada aikaiseksi tietyn vaikutuksen ja houkutella seuraajia, kuten verkossa voidaan näennäisesti tehdä (Buckingham 2007, 48). Halla-Ahon lyhyet viestit toimivat nopeammin, kun taas Räsäsen viestit toimivat hitaammin, hänen toimiessaan enemmän marttyyrinä. Nainen 1:n näkökulma Räsäsen ja Halla-Ahon erilaisesta uskonnollisuudesta kertoo, kuinka kummankin poliitikon tapa tuottaa viestejä perustuu kohteisiin. Vakuuttelevat ”totuudet” ja yritykset vaikuttaa Twitterissä käyttäjiin ja niihin liittyvä haastateltavien kritiikki kertovat, kuinka medialukutaidon kautta syntyvä vaikuttavuus ja vaikuttamattomuus perustuvat yleisesti siihen, miten tietoisia osallistujat ovat median yrityksistä vaikuttaa vastaanottajiin (Jeong, Cho & Hwang 2012, 454). Sosiaalisen median ja niin sanotun perinteisen median yhteyksistä median ulkopuoliseen aktiviteettiin herätti ajatuksia. Twiittien ei nähty elävän samalla tavalla kuin esimerkiksi lehtimediassa ilmestyvien uutisten. Vastaajat eivät usko sosiaalisessa mediassa käytävien keskusteluiden metodien ja tapojen siirtyvän painettuun tekstiin ilman ongelmia. Vastaajat kyseenalaistivat sen mahdollisuuden.

Nainen 2: ”Tarvittais aika paljon toimitustyötä, että sieltä saatais jotain asian tynkää esiin. Sit kun aikaseks sais.”

Nainen 1: ”Mie ainakin ihmettelisin, et miks joku lehti painaa niin paljon soopaa (nauraa). Et minkä takia näitä ,et ”heitä homo voltti” ja haista vittu -kommenteja pitää painaa lehteen, että mie olisin ihan ihmeissäni ja suu ihan auki, et miks tämmöstä soopaa painetaan lehteen, et onks nää ihan järjiltään.”

Nainen 2: "Et onks jutut ollu taas vähissä?"

Mies 2: "Et eiks se oo niin, et kun on mustaa valkosella,niin se on totta?"

Nainen 1: "Niin. Just tää."

Nainen 2 näkisi twiittien painamisen perinteiseen mediaan herättävänä tekijänä, hän huomautti, kuinka Vauva.fi foorumin keskusteluista on jo tehty musiikkikappaleita. Jos teksti painettaisiin toiseen mediaan, kuten lehteen, niin se voisi Nainen 2:n mielestä herättää ajatuksia ja pohdintaa siitä, miten ja mistä verkossa keskustellaan. Hän näkisi myös otolliseksi julkaista esimerkiksi Kouvolan Sanomissa tekstin, jossa kysyttäisiin lukijoilta, ovatko he miettineet omaa lukutaitoaan. Printtimedian ja sosiaalisen median eroista käytävissä keskusteluissa niitä arvioidaan ja verrataan toisiinsa. Facebookissa ja Twitterissä käytävät keskustelut eivät vastaajien mielestä pärjäisi hyvin painettuina, koska ne herättäisivät kummastusta, koska printtimedia nähdään vastaajien mielessä huomattavasti merkittävämpänä mediana. Kouvolan Sanomien Napakoihin viittaaminen kuitenkin osoittaa, että kaikki painettu sana ei kuitenkaan pidä vastaajien mielestä paikkaansa. Yhtäläisyys yleisöastopalstojen ja sosiaalisen median postausten välillä on nähtävissä silloin, kun tietyt aiheet nousevat suosituiksi tiettyinä vuodenaikoina, kuten Päivi Räsänen viestit Pride-kuukauden aikana. Mies 1 nostaa esille gallupit, jotka on rakennettu satunnaisototannan avulla, mutta nainen 2 ei näe yhteyttä gallupien ja sosiaalisen median välillä. Keskustelu johti siihen, että he pohtivat, kuinka jos lehteen painettaisiin jotain sosiaalisesta mediasta, niin sen valitsisi toimittaja, joka edustaisi tiettyjä journalistisia periaatteita. Tämän pohtijat näkivät erityisesti silmiä avaavana toimintana:

Nainen 1: "Aivan. Vai pitäisikö toimittajan tehdä tilastoa "näin moni käytti sitä sanaa suvakkihuora ja näin moni käytti sanaa 'haista vittu' ja tehdä tilastoja näin. Olisiko siinä sitten se kokonaisvaltaisempi näkemys?"

Nainen 2: "Tää tällänen lehdessä julkastava juttu vois olla ihan hyvä, hyvän toimituksellisen jutun aihe. Mut sellasenaan mä en usko, et kovin moni tajuis, et miks se on lehteen laitettu."

Hoechsmann kokee medialukutaidon kriittisten perinteiden heikentävän yksinkertaistettuja väitteitä sosiaalista ja kulttuurisista ongelmista (Hoechsmann 2011, 193), joka voi muuttua vahvuudesta heikkoudeksi. Nykyajan sosiaalisen median narratiivin voidaan nähdä toimivan ajoittain negaation kautta, kun ”tallataan” muut käyttäjät ”maan rakoon”. Hoechsmann jatkaa, kuinka useimmat kriitikot haluavat suoraviivaisia vastauksia sen sijaan, että sijoitettaisiin rikkaaseen ja haastavaan analyysiin nykypäivän narratiivit ja meidän suhteensa mediaan (Hoechsmann 2011, 193). Väärä informaatio kulkee liian helposti mediassa (Pike 2013, 70), etenkin sosiaalisessa mediassa, kiitos ”fake newsien”. Kaikki lehteen painettu tai verkossa näkyvä ei pidä paikkaansa, kuten haastateltavat totesivat, mutta onko mahdollista, että journalistien tai uutistoimittajien status totuuden esittäjinä olisi osittain murtunut sosiaalisen median vuoksi? Yleisön, välineen ja representaation vuoksi somen käyttäminen omien mielipiteiden esittämiseen luo illuusion ihmisille alustasta, jossa voi toimia aivan, miten haluaa. Erityistä huomiota herättää myös se, että miten monet lähtevät mukaan vihapuheeseen.

Mies 1 ei näe sosiaalisessa mediassa käytyä poliittista keskustelua käytävän samoin tavoin lehtien palstoilla. Keskustelu päättyy Donald Trumpin Twitter käyttäytymiseen ja siihen, miten hän on Nainen 2:n mukaan antanut kasvonsa perinteisen median ja sosiaalisen median symbioosille. Kysyessäni onko muiden ihmisten kommentteilla merkitystä vastaajien omiin mielipiteisiin jakautuivat vastaukset kahtia. Mies 1 koki tiettyjen asioiden jäävän ”kytemään takaraivoon”, mutta toisaalta myös tuhannet foorumeilta luetut tekstit eivät välttämättä jää mietityttämään, kuten ne harvat ja valitut. Nainen 1 ja 2 eivät kuitenkaan antaneet muiden kommenttien vaikuttaa omaan päättelykykyynsä:

Nainen 1: ”Mie taas aattelin, et ei vaikuta. Mulla on ihan omat.”

Nainen 3 nainen 1:lle: ”Sama kuin (nainen 1), et ei vaikuta.”

Nainen 1: ”Mie oon sitä mieltä, et mulla on oma mielipide. Vaikka siellä kuinka moni on tätä mieltä, niin en mie oo välttämättä niin, et kuinka moni ois eri mieltä taikka vaikka ne ois samaa mieltä niin

kuin minä, niin voin mie silti olla sitä eri mieltä. Kyl mie epäilen, että mie muodostan sen mielipiteen jonkun muun kautta, että tietysti pitää olla joku perustelu, et mie muuttaisin sen mielipiteen niin, että miulla tulis ihan uutta tietoa siitä asiasta, josta mulla on ollut muuta tietoa, miten mie nyt keksisin niinkun. Emmää osaa sanookaan, että kun perustuu mun aikasempaan ajatteluun ja elämäkokemukseen. Miten mie muodostan mielipiteeni, niin en mie vaihda sitä, jos jotkut muut on jotain muuta mieltä. Niinku muutenkaan, niin sen takia.”

Vankan oman mielipiteen ja kokemuksen takia muiden ihmisten negatiivinen sävy ei vaikuta omiin johtopäätöksiin. Oman itsenäisen ajattelun avulla vastaajat käyvät viestin läpi joko kokonaisuudessaan tai vain osittain, muodostaen oman kuvan keskusteltavasta asiasta. Oma mielipide ei muutu muiden negatiivisten kommenttien kautta, koska sitä ei nähdä kannattavaksi. Kasvotusten viestinnässä asioista voidaan keskustella, minkä ei nähdä toteutuvan aivan samoin sosiaalisessa mediassa.

Keskustelu siirtyy mies 1:n ja nainen 1:n väliseen väittelyyn siitä, miten perustelut toimivat verkossa käytävässä keskustelussa, ja siihen, miten mielipide voisi muuttua, jos se vain perusteltaisiin hyvin. Aikaisemmin haastattelussa Nainen 1 kertoi kasviharrastuksestaan ja kuinka hän usein keskustelee muiden alan harrastajien kanssa Facebookissa. Mies 1 teki aiheeseen liittyvän kysymyksen, että miten nainen 1 toimisi tilanteessa, jossa tälle selvä kasvattamiseen liittyvä asia, toimivaksi ja oikeaksi metodiksi tunnistettu kasvin kasvatusta tehtäisiinkin mediassa aivan toisin - siis väärin - kuin normaalisti on totuttu perustellen. Mies 1:n kysymys oli tarkoitus saada keskustelua aikaiseksi siitä, miten sosiaalisessa mediassa perustelut voisivat vaikuttaa toisten mielipiteisiin huolimatta siitä, että tieto olisi täysin väärin.

Mies 1: ”Mut voisithan sä kokeilla sitten, jos kyse on jostain kasvifoorumista, ja tota sinulla on ihan selvät näkemykset, että miten jotain kasvia nyt mitataan ja miten se istutetaan ja miten se laitetaan paikalleen ja miten sitä lannotetaan, kastellaan. Mutta sitten, kun riittävän moni ihminen sitten jotain muuta kertoo tuolla, niin lisäähän se alttiutta sullakin ilmeisesti kokeilla sit.”

Nainen 1: ”Riippuu siitä, miten ne perustelee. Jos riittävän moni ihminen on vaikka siellä sata ihmistä sanomassa siellä, että minä kylvin kehäkukat joulukuussa, koska se on paras aika ja ne on ihanat ja

joo niin minäkin joo siellä on sata ihmistä sanomassa näin, niin en silti kylväisi kehäkukkiani joulukuussa, koska minulla on kokemusta tietoa ja ymmärrystä, että ne tarvitsevat lämpimän ilmanalan. Joo ei tarvi olla niin idiootti ja sata, jotka kylvää sillon joulukuussa. Mie voin sanoa, että sori, että tekkää niinkun lystätte, mutta hukkaan menee. Sama näissä muussakin, jos nää idiootit on sitä mieltä, että pitää haukkuu toisii siitä, että et onks ne homoja tai mitä kukakin on, ei miun tarvii ja mie muutenkaan kokeilla sellasta, koska se on ihan järjetöntä.”

Tiedon vääristymisen kannalta on tärkeää huomata, miten vastaajat käsittelevät ”totuuden kertomista” heidän käymässään keskustelussa. Ennakkomateriaalissa esiintyvät negatiiviset keskustelut ja mielipiteet seksuaalivähemmistöjä kohtaan voidaan nähdä niiden latineiden ihmisten ”omina totuuksina” niin sanottuna sananvapautena, joka kuitenkin kattaa vihapuheen merkit. Mies 1:n ja Nainen 1:n kärjistetty esimerkki kuvitteellisesta foorumikeskustelusta, jossa annetaan väärää informaatiota totuutena, havainnoi, kuinka tietoa voidaan representoida niin sanottuna oikeana tietona, riippuen juuri siitä, miten se esitetään. Nainen 1:n taipumattomuus väärän informaation kohdalla osoittaa, että medialukutaitoinen henkilö vertailee vastaanottamaansa tietoa omiin kokemuksiinsa, (Buckingham 2007, 48) ja löytää oikean totuuden sen perusteella eikä osallistu verkossa ”huutelijoiden” kerhoon.

Kuvassa 4 näkyy esimerkki siitä, miten Halla-Aho representoi omaa totuuttaan siitä, että Perussuomalaiset saavat kuulla kommentteja vähemmistöpolitiikastaan; kuitenkin samaan aikaan puoleen kannattaja kommentoi rasistisella tavalla alkuperäistä twiittiä. Perussuomalaisia on usein kritisoitu vähemmistöjä solvaavista kommentteista, kuitenkin tekstien mukaan puolue samalla pesee kätensä rasistisista tai homofobisista aatteista.

Siitä huolimatta, että keskustelu päättyi muualle käsiteltävästä aiheesta, kuvaa keskustelu hyvin sitä, miten sosiaalisessa mediassa esitetty tieto voi muovautua ”väärin muotoihin”. Erityishuomiota herättää myös se, että useimmat henkilöt toimivat verkossa anonyymisesti esittäen omia näkemyksiään, mutta tästä ei ole varsinaisia todisteita. Henkilöt voivat esittää kommentteja, joita he eivät varsinaisesti aja takaa, vain herättääkseen huomiota muissa paikalla olevissa henkilöissä. Kärjistetty esimerkki kasvien kasvattamisesta väärin kuvaa,

miten viesti voi muuttua alkuperäisestä lähteestä käsittelemään jotain aivan muuta, kuten Halla-Ahon twiitin kommentteista on nähtävissä:

Kuva 4. Yksi esimerkki vastauksesta Jussi Halla-Aholle.

Halla-Ahon kommentti toisen poliitikon homofobiasta on erikoista ottaen huomioon Halla-Ahon aiemmat julkilausumat, mutta kuva 4 esittää, miten alkuperäinen viesti on johdattanut kommentoijat toimimaan puolueelle liitetyllä rasistisella tavalla. Haastateltavien keskustelu kukkafoorumin kuvitteellisesta keskustelusta peilautuu Halla-Ahon twiitin kommentteihin niin, että nähtävissä on aiheeseen liittymättömiä, perustelemattomia väitteitä ”oikeudesta”. Nainen 2:n mielestä muiden ihmisten kommentoinnin ei pitäisi antaa vaikuttaa omaan mielipiteeseen. Nähtävissä on silti, että niillä kuitenkin on jotain vaikutusta siihen, miten muiden viestejä luetaan omasta näkökulmasta.

”Sä kysyit, että vaikuttaako niiden muiden mielipide siellä, niin mä oon samaa mieltä kuin (Nainen 1), mutta mä sanoisin silti, että vaikuttaa. Se vaikuttaa sitä kautta, että se vahvistaa entisestään sitä omaa niinkun omaa tapaa tutkia se asia. Et kun tommosta älämölöö niin kuin niissä sun esimerkki twiiteissä on vihapuheeseen asti, niin kun sellasta lukee, niin sitä vahvemmin tulee se, et ’hei mä olen omaa mieltä’. Mä selvitän taustat, mä muutan mielipidettä, jos joku antaa mulle perustelut siihen. Et kyllä sillä on vaikutusta, mutta ei sillä tavalla, että se muuttas mun mieltä. Se vaan vahvistaa sitä asetelmaa, missä mä oon vankasti oman mielipiteeni takana. Tai sitä tapaa, millä mä sen mielipiteeni muodostan. En jaksa uskoa, että noittenkaan twiittien tai on se millä tahansa foorumilla vastaavanlaista polemiikkii käydessä, tai käytäs vaikka mä lukisin niitä vaikka kuinka paljon, niin mun

mielipide muuttus niiden vaikutuksesta muuta kuin ehkä entistä enemmän, että hei minä päätän täällä itse”

Nainen 2. 60-vuotias

Vastaajat eivät katsoneet, että twiittien kommentit olisivat vaikuttaneet alkuperäisen viestin aloittajaan. Nainen 1 näkee aloitustwiitit huomionhakuksena toimintana, Nainen 2 taas rinnastaa julkisuuteen: kaikki julkisuus on positiivista julkisuutta. Halla-Ahon ja Räsäsen twiiteistä kävi ilmi, ettei kumpikaan osallistunut keskusteluun aloituksen jälkeen. Mies 1 näki Halla-Ahon osallistumattomuuden osana hänen hierarkista järjestelmäänsä, jonka mukaan Halla-Aho ei alennu kommentoijien tasolle. Vastaajien omien mielipiteiden muuttumattomuus ja perustan järeys informoivat siitä, että sosiaalisessa mediassa olevat vihapuheet muutetaan toiseen muotoon. Tekstissä ilmenevät solvaavat ja asiattomat viestit muotoutuvat osaksi parempaa kuvausta omasta mielipiteestä. Muiden mielipiteet vihapuheineen eivät vastaa osallistujien mielipiteitä samasta aiheesta. Keskustelun tasosta aikuisten kesken on erityistä huomata, ettei usein kuule keskusteltavan kohteen ja median yhteydestä kuten nuorimpien lasten kohdalla (Hoechsmann & Poyntz 2011, 192) Erikoista on huomata, miten seksuaalivähemmistöihin liittyvissä uutisissa (tai useassa vastaavassa keskustelussa), homofobiset tai transfobiset kommentoijat eivät pääse irti omasta todellisuudestaan muokkaamalla sitä. Vastaajien medialukutaito on rakentanut kaavan, jossa vältetään osallistumasta keskusteluihin, jotka selvästi kerjäävät ”verta nenästään”. Tässä vaiheessa haastattelua nostan esille tiedottajan, joka on mahdollisesti twiittien takana, joka mahdollisesti selittää syyn siihen, miksi kumpikaan poliitikoista ei todennäköisesti ole osallistunut myöhempään keskusteluun. Nainen 2 mainitsee, että tiedottajan vastuu loppuu siihen, kun hän julkaisee tekstin, ja kaikki, mitä sen jälkeen tapahtuu, on hänen ulottumattomissa. Sosiaalisen median varovaiset käyttäjät tietävät, että väärä informaatio voi vaikuttaa käyttäjän maineeseen (Pike 2013, 71). Anteeksipyynnöt ja oikaisut ovat Mies 1:n mielestä usein kompastuskiviä poliitikoille:

”Poliitikot alkaa selittelemään puheitaan, niin nehän kompastuu siinä vaiheessa. Se menee se tiedotustilaisuus, et ei ne oo enää mitään pahaa tehny. Se oli jo menny mönkään, vaikka ei oo tehnykään mitään väärää.”

Mies 1. 49-vuotias.

Iltalehden Pride-kulkueen uutisoinnista kysyttäessä, erityisesti tavasta, miten seksuaalivähemmistöt esitetään uutiseen liitetyissä kommentteissa heräsi haastateltavien mielenkiinto. Mies 1:n mukaan seksuaalivähemmistöt esitetään iloisina ”hepsankeikkoina”, perustelematta kuitenkaan, mihin hän itse perustaa kommenttinsa. Nainen 1 näkee kommentteissa enemmän haukkumista kuin iloisia asioita, erityisesti ihmisarvon loukkaamista haukkumalla ja korostamalla asetelmaa ”me ja he”. Pride-uutisoinnissa oli neutraalisuudesta ja positiivisesta esittämisestä huolimatta nähtävissä Nainen 2:n mukaan tiettyjä asenteita, jotka ovat luettavissa rivien välistä. Me ja he -asetelma oli nähtävissä seksuaalivähemmistöjen arvottamisen kautta.

”Mä toivosin, että jossain vaiheessa seksuaalisuudesta suuntautuneisuudesta, mistä tahansa siihen liittyvästä voitais puhua ilman niinkun arvottamista. Niin että ihan samalla tavalla, kun nyt just toi Pride homma. Niin se esimerkiksi mä olen ollut Pride-kulkueessa ihan tasa-arvon vuoksi. Niin se jotenkin nostetaan sellaseks niinkun tuijotuksen kohteeksi. Erikoisuudeks ja mun mielestä vähemmistöt pitäis olla täysin samalla tavalla neutraalisesti tiedotuksessa mukana. Niillä pitäis olla ihan sama arvo ja oikeus samanlaiseen tiedotukseen kuin heteroilla. Ja ei heteroseksuaalisuudestakaan nosteta polemiikkia lehdistössä. Mä ymmärrän sen tasa-arvokeskustelun sitten, kun mennään ruotimaan niitä ihmisten seksuaalisuuden eri sävyjä. Niin se ei välttämättä enää mun mielestä kuulu siihen, ja se on jokaisen henkilökohtainen asia ja hyvin henkilökohtainen, et siitä voidaan sit käydä asiallisia keskusteluita eri tavalla. Mut se et siitä tehdään sellanen niinku ainakin noista välitty sellanen, et tää on heteroille tehty viihdekarnevaali, et katsokaa kaikki heterot, et tällä tavalla kaikki nää ei-heterot pitävät täällä karvevaalia. Sellanen mielikuva mulle siitä tuli ja nimenomaan se uutisoinnin tapa ja sitten syvemmällä vielä se, että miten ihmiset luokittelee. Se on, et jos mul on mustat housut ja sul on harmaat housut, niin me ollaan ihan täysin eriarvoset ihmiset.”

Nainen 2. 60-vuotias.

Nainen 2 jatkaa keskustelua Pride-kommentoinnista tähdentämällä, että on hienoa, että seksuaalisesta tasa-arvosta keskustellaan vieläkin aktiivisesti. Hän kuitenkin näkee ongelmallisena Pride-kulkueen uutisoinnin mediassa:

”Musta on hyvä, että puhutaan seksuaalisesta tasa-arvosta, ja hyvä, että niitä asioista pidetään esillä ,mutta mun mielestä sitä ei pitäis karnivalisoida. Se ei ole sen asian eduksi. Vaan sit sieltä tulee just näitä niinkun sä twiittasit, että jotenkin tota niinkun ala-arvosesti.”

Nainen 2. 60-vuotias.

Nainen 1 näkee Iltalehden uutisoinnissa käytetyt kuvat eräänlaisina ”triggereinä” herättämään negatiivisia tunteita kommentoijissa. Hän ei kuitenkaan näe tilannetta karnevalisointina, vaan enemmänkin stereotyyppioivana esityksenä, millaisia yksilöitä seksuaalivähemmistöt voivat edustaa.

”Niin jotenkin, että mulla on just semmonen olo, että että homot on jotain friikkejä ja sellasii ja tälläsii jotenkin, et semmosta, et ne on nyt niin omituisii, et ne pukeutuu toleen ja tälläin. Kun siis heterotkin voi olla friikkejä ja pukeutua omituisesti. Ja niinku heteroissakin on erilasii ihmisii ja homoissa on erilasii ihmisii, et tavallaan sitä ei niinku nähdä, et sit otetaan joku, että mahdollisimman omituisen näköset friikit, jotka on siellä pridessa ne on vaan se on homoseksuaalisuutta tai lesboutta ja sitten niinku normit on tämmöset. Kaikki ihmiset ovat kuitenkin keskenään hirveen erilaiset, semmonen monimuotoisuus.”

Nainen 1. 51-vuotias.

Vastaajan medialukutaito Pride-uutisoinnista viittaa hänen kuvaansa tapahtuman karnevalisoinnista. Nainen 1 näkee uutisoinnin vähemmistöjä stereotyyppioivana, jolloin ihmiset pelkistetään muutamaankin kärjistettyyn luonteenpiirteeseen ja samalla tehdään yksittäisistä yksilöistä kokonaisen ryhmän edustajia (Herkman 2007, 83). Karnevalisoinnin ja uutisoinnin keskittyessä Pride-kuukauden aikana erityisesti kulkueeseen ja siihen liittyviin värikkäisiin kuvastoihin saattaa media ”harrastaa” visuaalista toistoa (Herkman 2007, 83), mikä näyttäytyy negatiivisesti seksuaalivähemmistöjen oikeuksia väheksyvien ihmisten parissa.

Ongelma voi myös näyttäytyä oikeuksien puolesta puhujien joukossa. Nainen 2 kommentoi, että pride-kulkueen uutisointi esittää tietämättömille ihmisille kärjistyksen, että kaikki homot ovat friikkejä. Näin omat kokemukset ja lehtien uutisointi antavat ihmisistä yksinkertaistetun sekä stereotypisoidun kuvan, samalla unohdetaan kuitenkin, että ”friikkejä” on muissakin ihmisryhmissä. Nainen 2:n näkemys Pride-kulkueen karnevalisoinnista osoittaa, että hän arvioi kokemuksensa kautta, mitä metadataa (Buckingham 2007, 48) kuvissa voidaan nähdä. Kuvien värikkyyden ja tilaisuuden uutisoinnin tason avulla ihmisoikeustapahtuma muuttuu niin sanotuksi friikkisirkukseksi, jossa alkuperäinen ideologia muuntautuu nimenomaan karnevaaliksi. Tiina Sarja mainitsee, että mielipiteen muuttaminen vaatisi ”vaivalloista” oman toiminnan muuttamista, voidaan helpommin jäädä vanhaan katsantokantaan (Sarja 2007, 206.). Pride-uutisoinnin vastaajien kokema stereotypisointi voi vahvistaa kritisoivien ihmisten mielipidettä, koska stereotypiat entisestään korostavat omaa uskomustamme (Sarja 2007, 206).

Vastaajien oma henkilökohtainen kokemus ja vähemmistöjen tuntemus auttavat näkemään uutisoinnin ulkopuolelta ja nostavat esille kaiken muun, mikä ei näy median esittämässä kuvissa, ja esittävät laajemman kuvan maailmasta. Päivi Rasi, Hanna Vuojärvi ja Heli Ruokamo (2019) puhuvat elinikäisestä oppimisesta, jossa medialukutaitoa kartuttavan henkilön pätevyys kasvaa muuttuvassa maailmassa (ks. Daniels 2020, 213). Nainen 2:n kokemus Pride-kulkueen karnevalisoimisesta mediassa osoittaa hänen olevan tyytyväinen siitä, että kulkueesta puhutaan, mutta hän ei arvosta tapaa, miten se nostetaan esille mediassa. Medialukutaitonsa kautta tarkasteltuna nainen 2:n käsitys muuttuvasta yhteiskunnasta, kokemuksestaan ja elinikäisestä oppimisestaan osoittavat hänen näkevän ihmisten stereotypioinnin esittävän uhkakuvia negatiivisesti Pride-kulkueesta keskusteleville. Vihapuheita tuottavilla henkilöillä ei ole samoja kokemuksia kuin esimerkiksi nainen 2:lla, joten heidän medialukutaitonsa perustuu oletettavasti tietämättömyyteen. Negatiivisesti ja vihamielisesti Pride-kulkueen uutisoinnin kommentointi herättää kysymyksen siitä, miten viestin kirjoittajat ymmärtävät kohdeyleisönsä. Buckingham puhuu yleisöstä ohjailun kohteena, jota käyttäjä ja lukija ohjailee (Buckingham 2007, 48). Vihapuheet selvästi ohjailevat lukijaansa suuntaan tai toiseen, koska se selvästi vaikuttaa vastaanottoon. Viestin laatijan medialukutaidosta itsestään ei voi tietää, koska emme näe kirjoittajaa, mutta tiedostamatta tai tietoisesti hän ohjailee yleisöään, välittömästi, kun hän lähettää tekstin verkkoon.

Herkman puhuu populaarikulttuurin ja mediajulkisuuden tavoista tyypistää valtaviirassa samantyyppisiä esityskäytäntöjä ja siitä, kuinka sitä kautta media rakentaa stereotyyppisiä kuvastoja ja jättää sivuun vaihtoehdot näkemykset vähemmistöistä (Herkman 2007, 84). Pride-kulkueen kuvaston ajoittaiset stereotypit voidaan kokea vahvasti vaihtoehdoiksi. Ne liittyvät huonosti asenteisiin ja arvoihin ja johtavat hitaaseen kehittymiseen (Herkman 2007, 84). Nainen 2 on osallistunut itse kulkueeseen ja kokemuksen kautta hän sanoo, että karnevalisointi antaa tietynlaisen kuvan ilman tiettyä haettua vakavuutta. Stereotypisoivana koettava kuvasto johdattelee tietyt kommentoijat negatiivisiin kommentteihin, koska kuvat esittävät heille liian vaihtoehdoisina esiintyvää elämää. Sarja kertoo, kuinka keskustelun ajautuminen ääri-ilmiöihin johtaa vihapuheeseen, samalla mahdollisesti kaventaen sananvapautta (Sarja 2007, 197). Hän pohtii, kuinka mistä tahansa mielipiteestä voidaan leimata ääri-ilmiön edustajaksi: henkilö saa päällensä uhkauksia, jolloin muut kommentoijat eivät viitsi kommentoida päällä olevaa tilannetta: ”enemmistö, joka ei edusta mitään ääri-ilmiötä, on mieluummin hiljaa, jolloin äänivallan saavat vähempilukuiset äärimielipiteet” (Sarja 2007, 197). Kuten vastaajat pohtivatkin, on helpompi olla puuttumatta keskusteluun, koska se ei todennäköisesti johda mihinkään. Neutraalin toiminnan ei koettu johtavat mihinkään, mutta heidän vastauksensa voidaan kokea sijoittuvan enemmän toiseen ääripäähän kuin keskitasolle?

Keskustelun jatkuessa Pride-kulkueen uutisoinnista ja siihen liittyvästä kuvastosta Nainen 2 kommentoi, ettei hän kritisoi kulkuetta vaan asiaan liittyvän uutisoinnin tasoa. Positiivista näkökulmista huolimatta hän koki, että kulkue esitettiin sirkuksen tapaisena esityksenä. Hän kysyy myös, miksi kulkuetta ei esitetä kunnioitettavasti, kuten esimerkiksi muita historiallisia merkkipaaluja kuten sotaveteraanien muistoparaatia. Nainen 2 näkee seksuaalisuuden tärkeämpänä kuin sodan palvonnan ja viittaa juuri sotaveteraanien esillä oloon. Tämä vertailu herätti närää erityisesti nainen 3:ssa, joka painotti, ettei kukaan paikallaolijoista olisi nyt tällä hetkellä istumassa tilassa, jossa he ovat.

Hetkellisesti keskustelu päättyi käsittelemään väärinymmärryksiä Nainen 2:n kommentista, jonka hän oli tarkoittanut positiivisessa mielessä. Tämä kuitenkin esittää samalla arvopohjan, jota voi verrata Pride-keskustelun tasoon Iltalehden, Räsäsen ja Halla-Ahon kommentteissa. Toiset ihmiset nähdään arvokkaampina kuin toiset, sillä media käsittelee heitä aivan eri

tavalla, vaikka neutraalisuus seksuaalivähemmistöjä käsittelevissä uutisissa on muuttunut verrattuna esimerkiksi 1990-luvun alkuun. Mies 1 näki Iltalehden kevyen tavan käsitellä Pride-kulkuetta hyvänä tapana, mutta hän nosti kuitenkin esille kommenttien negatiiviset aspektit:

”No siinä kritisoitiin vähän, vähän Antti Rinnettä. Pitää sen heteronkin tulla tohon noin kulttuurillisesti omimaan, ja tota mutta se lehdistön tapa kirjottaa noista, että on tommosta ilosta karnevaalii niin tota niin se tota johdatteli keskusteluun. kommentteja kevyemmälle puolelle. Minusta niitä oli näitä seksuaali,- seksuaalivähemmistön juttuja oli helppo lukea. Siitä kuitenkin välitty semmonen kuva, et se on ilonen asia, ja muutama soraääni siellä keskustelussa meni siin niinku, ei käyny ärsyttää pahasti.”

Mies 1. 49-vuotias.

Kuva 5. Vasemmalla alkuperäinen twiitti ja oikealla käyttäjän vastaus.

Juha Herkman mainitsee, että ”kuva ei ole koskaan sama kuin havaittava ympäristö, vaan se on osa havaittavaa ympäristöä riippumatta siitä, kuinka realistinen tai todentuntuinen kuva on. Kyseessä on aina rajattu esitys todellisuudesta” (Herman 2007). Kuvassa 5 oikealla näkyy, miten yksi twiitti kommentoi suoraan alkuperäisen twiittaajan Iris Suomelan twiittiä negatiivisella gif-animaatiolla. Hermanin puhe kuvan rajatusta esityksestä todellisuudesta esiintyy myös tekstissä. Negatiivinen gif-twiittaus sisältää pätkän tekstiä ”replying to...”, ja kuvana toimii ulostava virtahepo. Kuvasta ja tekstistä ilmenee kaksoishyökkäys, joka voidaan nähdä hyökkäyksenä alkuperäisen kuvan karnevalisointia ja ”tuntemattomuutta” kohtaan.

3.6 Viestien laatu

Keskustelussa käytiin läpi, miten viesti muuttuu alkuperäisestä aloittajasta (twiitistä tai uutisesta) ja miten se mahdollisesti muovautuu ketjun pidentyessä. Osallistujat näkivät, kuinka viesti muuttuu ja kuinka erityisesti yksi sanakin voi merkitä toiselle jotain aivan muuta kuin toiselle lukijalle. Keskustelun nähtiin muuttuvan ajassa samalla tavalla kuin kasvotusten käytävässä viestinnässä; kun viestin näkymättömissä oleva kirjoittaja nähdään vain tekstin tekijänä ja viesti voidaan ymmärtää monellakin eri tavalla.

Nainen 2: ”Itse sanakin, niiden sisältö on eri ihmisille erilainen ”

Mies 1: ”Sitten, kun se on kirjoitettua sanaa, niin se pilkun unohtaminen painottaa aihetta. ”

Mies 1 kertoo, kuinka verkossa olevan tekstin voi lukea useaan otteeseen, ja tilanne voi kärjistyä siihen, että caps lock lähtee päälle ja kirjoittaja alkaa kirjoittaa kommenttia. Väärinymmärtämisen mahdollisuus on suuri ja viestintää opiskellut Nainen 2 muistaa lukeneensa, että sanallinen viestintä on hyvin pieni osa ihmisen viestinnästä.

”Se oli 80-90 (prosentin) välillä kaikki muu ilmeet, eleet kehonkieli ja äänen,sävyt vaikuttaa niin paljon enemmän kuin ne sanat. Ja sit, kun vielä aattelee sitä, kun sanoin äsken, sanojen sisältö on erilainen eri ihmisille. Meillä on kaikilla oma tulkinta, kokemus siitä, mitä on elämän aikana kertynyt.”

Nainen 2. 60-vuotias.

Eeva Raidan mukaan ”sosiaalisessa mediassa ihmiset esiintyvät usein omalla nimellään ja kasvoillaan, mutta se ei korvaa eleitä ja äänen poissaoloa” (sit. Sarja 2007, 195).

Väärinymmärtämisen määrä kasvaa entisestään, kun ei voi nähdä keskustelemaa ihmistä. Samalla myös kommenttien laatu muuttuu, kun sanojen sisältöä ei voi ilmaista samoin tavoin kuin oikeassa elämässä. Sanojen harkitsemattomuus verkossa helpottaa myös vihapuheiden tuottamista. Buckingham kertoo, kuinka digitaalisen lukutaidon saadakseen henkilöiden tulisi ymmärtää kielen lisäksi digitaalisen ympäristön ’kielioppi’ (Buckingham 2007, 48). Elekielen ja äänensävyyn puuttuessa keskustelusta tulisi nähdä, mitä viestin metadata sisältää. Viestin muuttuminen ja sanojen ymmärtäminen vaativat käsittelyä, joihin useimmilla ei ole aikaa, jolloin vihapuheiden takana olevat henkilöt voivat toimia tietoisesti alustan negatiivisella puolella. Väärinymmärryksen syntymistä voi auttaa medialukutaidon heikkous tai sen puute: käyttäjä tarvitsee taitoja tunnistaa tekijät, tehdä kysymyksiä, toimiakseen pedanttisesti, ym.. (Thoman & Jolls 2004, 23). Kathleen Tyner (1998) mainitsee, että mediakasvatus perustuu enemmän kasvatukseen kuin mediaan: oppiminen vaatii kriittisyyttä, itsenäisyyttä ja luovaa tapaa käsitellä informaatiota (ks. Thoman & Jolls 2004, 18). Verkossa toimiminen oikein voi vaatia medialukutaitoiselta ja medialukutaidottomalta ajoittain suurta vaivaa. Ongelma voi moninkertaistua vihapuheiden ja väärin uutisten aikakaudella, koska kuka tahansa voi luova viestejä ilman linkkiä varsinaiseen ”uskottavaan” mediayhteyteen.

Nainen 2 puhuu suodattimesta, joka kehittyy elämäkokemuksen kautta, jolloin ei uskota puhtaasti siihen, että kaikki painettu pitää paikkansa. Tätä faktaa nainen 1 perustelee ihmisen biologisen toiminnan kautta. Nainen 1 kuitenkin painottaa, että monet ihmiset uskovat kaikkeen, mikä on painettu tai sijaitsee verkossa. Hän nostaa esille useat huijausviestit esimerkiksi sähköposteissa, jotka osuvat juuri herkkäuskoisten kohdalle. Haastattelun aikana useasti mainitut suodattaminen ja lähdekritiikki nousevat osallistujien kesken tärkeäksi aiheeksi. Mies 1 kokee ihmisten olevan erilaisia, kuten myös mediatkin, ja mainitsee myös nykyiset ”vaihtoehtoiset totuudet”. Nainen 1 kuitenkin näkee eroja jo pienessäkin ryhmässä. Aspektit, jotka voisivat vaikuttaa viestien laatuun sosiaalisessa mediassa, johdattelivat viestinluojan näkyvyyteen verkossa.

Mies 2 kokisi kasvojen näyttämisen ja kärjistään osoitetietojen olemassaolon vaikuttavan suuresti siihen, miten viestejä kirjoitettaisiin verkkoon. Nainen 1 kuitenkin muistuttaa, että useasti sosiaalisessa mediassa nähtävät värikkäät kommentit ovat usein käyttäjän omilla kasvoilla, eivätkä ne vaikuta viestien laatuun. Voidaanko puhua kasvottomuuden illuusiosta? Keskustelussa heräsi myös huomio siitä, että ajoittain Iltalehti ja Ilta-Sanomat jättävät pois kommentoinnin mahdollisuuden tietyistä uutisista:

”Mut silti niinku en mie tiää, tarviiko olla niin paljon, tarviiks kaikkea aina kommentoida. Miksei voisi olla, et jätettäis kommenttipalstoi pois ja tiukemmin pois niitä kommentteja. Mun mielestä tiukempempaa moderointia mie laittaisin ainakin. Ja sit se, että et mitä vähemmän ihmiset jaksais niihin ruveta vänkäämään vastaankaan niin sitä vähemmän yksinään siellä jaksais siellä jotku kiroillakin.”

Nainen 1. 51-vuotias.

Moderoinnin tarve toimia väliin tulevana elementtinä kertoo mediakriittisyydestä (Austin ja muut, 2005) (ks. Jeong, Cho & Hwang 2012, 456) ja korostaa sitä, ettei kaikkea tarvitsisi kommentoida. Myös tietotaidon lisäämisellä olisi vastaajien mielestä vaikutusta omaan medialukutaitoon ja toimimiseen verkossa. Autoja käsitteleville foorumeille kirjoittaminen Nainen 1:n näkökulmasta olisi tarpeetonta, koska hänellä ei ole kokemusta autojen korjaamisesta. Hän korostaa, että aina voisi mennä keskustelemaan tietotaidosta huolimatta, mutta ymmärrys voisi puuttua. Nainen 1 kokee, että on helpompi mennä puhumaan aiheesta, josta tietää, sen sijaan, että menisi keskustelemaan aiheista, joista hänellä ei ole ymmärrystä:

”Jos mulla ei oo tietoo siitä asiasta, niin en mä voi, en mä voi välttämättä sanoo mitään vahvaa mielipidettä johonkin semmoseen aiheeseen, jota mie en tunne.”

Nainen 1. 51-vuotias.

Nainen 2:n suodatin ja henkinen kasvu vaikuttavat siihen, lukeeko hän uutisia tai sosiaalisen median ”postausta”. Esimerkkeinä käytetyt twiitit ja uutisten kommentit hän näki aggressiivisina ja ylilyövinä, näkemättä niissä hänelle tärkeitä uusia asioita. Hän kiinnittää

erityisesti huomion siihen, miten asia ilmaistaan alustalla. Hän kuitenkin korostaa, etteivät negatiiviset kommentit muutu paremmiksi tai antoisiksi kirjoitusasua parantamalla:

”Mut jos ne ois ollu asiallisia arvostavia sanamuodoltansa, niin mä olisin saattanu lukeakin niitä. Ei se välttämättä tarkota, et sielt ois mitään hienoutta löytyny silti, mut olisin mä voinu lukea niitä pidemmälle. Elikkä se on se ensimmäinen, joka raakkaa niinku pois, ja sit jos ne on asiallisesti kirjoitettu, jos sieltä vielä alkaa kuultaa läpi se, että tää ihminen tietää tästä asiasta jotain, niin tottakai mua alkaa kiinnostaa enemmän. Ja jos sieltä tulee mulle vielä uutta tietoo ja perusteltua tietoo. niin kyl mä oon valmis vastaanottaa uutta tietoa. Mut se et se läpäsee sen mun seulan, niin sen pitää olla asiallista ja sit siel pitää oikeasti olla jotain takana.”

Nainen 2. 60-vuotias.

Nainen 2:n mukaan tietämyksellä ja sisällöllä on merkitystä, mutta myös sillä, miten tieto ja taito ilmaistaan kieliasun avulla. Mies 1 huomasi miten esimerkkien pituudella oli vaikutusta kommentointien keston: ”Mitä pidempi uutinen, niin sitä pidemmät ja asiallisemmat vastaukset”. Lyhyet viestit, kuten Halla-Ahon twiitit, keräsivät puolestaan hänen mielestään enemmän provokaatiota viestin vastaanottajissa.

”Elikkä ne lyhyet, lyhyet oli sitten enemmän provosoivia. Ja tota jos se menee ihan tällä tavalla .et lyhyt uutinen saa kärjekkäitä kommentteja ja pitkä uutinen asiallisia, niin kumpi saa nyt enemmän mediatilaa, kuinka kumman jutun lukee useampi? Sen lyhyen vai pitkän?”

Mies 1, 49-vuotias.

Mies 1 täydentää, että tietty iltapäivälehtimäisyys vaikuttaa siihen, kuka lukee viestin juuri sen lyhyiden vuoksi. Hän esittää esimerkin lööpin ohittamisesta pyörällä: ”Samalla kerkeää lukea viestin, ja se jää takaraivoon kummittelemaan”. Nainen 2 jatkaa, että usein lööpin otsikossa on jo uutisen tärkein tieto: ”kun sen tietää, niin miksi ostaa lehteä?” Lööppien ohittaminen ja niiden mielenpainuvuus tai sen puute ovat peilattavissa sosiaalisen median käyttöön puhelimen avulla: juttuja jaetaan ja otsikot luetaan nopeasti kännykän näytöltä (Sarja

2007, 198). Pidempien viestien merkityksestä huolimatta lyhyempien viestien kasvu on vaikuttanut mies 1:n medialukutaitoon:

”Sit, kun ite tulee luettua jotain keskustelua, niin ne kaikista pisimmät kirjoitukset, mitkä ilmeisesti sisältäis eniten asiaa, niin ne tulee pikaluettua. Niitä ei sit jaksu lukea kokonaan loppuun, mikä on aika valitettavaa, koska ne saa sit enemmän huomioo, huomiotilaa ne lyhyemmät kuin ne vakavammat. Mitkä ovat sisällöltään vähemmän rakentavammat, toi on kyl tos mediassa rakenteellinen ongelma”.

Mies 1, 49-vuotias.

Esimateriaalin vaikutus osallistujien medialukutaitoon on muuttunut hieman verrattuna heidän aikaisempiin kokemuksiinsa. Elämäkokemuksen ja monen asian kokeneena useimmat kommentit ovat tulleet vastaan jossain muodossa, sosiaalisen median ulkopuolella. Nainen 1 on huomannut esimerkki twiiteistä sen, että hänen käsityksensä ja kokemattomuutensa Twitteristä ei lisännyt kiinnostusta osallistua kyseisen alustan toimintaan. Hän näkee, että jos Twitter-keskustelu on pahimmillaan esimerkkien tasoa, niin hänellä ei ole houkutusta aktivoida omaa tiliään uudelleen. Vastaajat eivät näe kehityksen medialukutaidossaan muuttuneen niin vahvasti aikaisempaan tilanteeseen verrattuna. Materiaalin lukeminen ei tuonut vastaan merkittävästi uusia asioita; useimmat asiat ovat tulleet aikaisemmin vastaan samanlaisissa muodoissa kuin aikaisemminkin, etenkin mies 1:n mukaan. Nainen 1 on vaikuttanut siitä, että hänen epäaktiivisuutensa etenkin Twitterissä on saanut hänet huomaamaan, ettei hän halua osallistua keskusteluun alustalla, jossa useat keskustelut vaikuttavat asioiden ”vänkäämiseltä”.

Sosiaalisen median alustoilla on mahdollisuus toimia edelleen ”kasvottomina”, piiloutuneena nimimerkin taakse, mutta kun vastaanottaja ei ”näe” viestin lähettäjää, niin kaikki elekieleen liittyvät merkitykset eivät todennu. Viestin kokeminen näyttöpäätteeltä eroaa suuresti kasvatusten viestimisestä.

”Ei kai se tietenkään oo niin vahva kuin joltain tulee päin naamaa. Et tottakai se on vahvempi, jos joku sanoo mulle just ihan jotain niin niin kun joku ventovieras kirjottaa, että ei se välttämättä oo kivaa, jos joku ventovieras haukkuu minua, niin voi sekin tuntuu ilkeeltä, mutta ei se tunnu ihan (niin ilkeältä). Ilkeemmältä tuntuu, kun joku tuttu haukkuu naamakkain (nauraa).”

Nainen 1, 51-vuotias.

Elekielen puuttuminen voi johtaa viestin monitulkintaan, etenkin sosiaalisessa mediassa, jossa viestit ovat ”vain” sanoja, jotka voidaan lukea useaan kertaan. Alustoilla on mahdollista lisätä hymiöitä tekstin joukkoon ja kommentoijat voivat osallistua keskusteluun ”sanattomasti”. Ne tosin voivat vaikuttaa entisestään viestin väärinymmärtämiseen. Yhteiskunnallisesti merkittävään viestiin voidaan reagoida nauruhymiöllä, joka voidaan myös tulkita ”trollaamisena”. Keskustelun aikana nainen 2 kommentoi, kuinka täysin sama teksti voidaan tulkita monella eri tavalla.

”Riippuen siitä, miten vastaanottaja, mikä on vastaanottajan mielen tila. Kunhan hän ei nää sitä viestin lähettäjä. Siis sama teksti pelkästään, jos se sanotaan hymyillen ystävällisesti tai se sanotaan totisena, tai se sanotaan vihasesti tai se sanotaan niin, että ollaan käännytty pois päin, kenelle se sanotaan. Sen merkitys muuttuu. Kun somessa ollaan, niin siellä näitä ilmeitä, eleitä tämmösiä, niin ei me tiedetä, miten se on tarkotettu, ja sen takia musta se teksti, mitä mä niinkun mielelläni luen, niin sen pitäis olla hyvin perusteltua ja asiapohjaista. Koska tota siellä, miten sen sanos...ytimestä tekstiä sillä lailla, että se ois siinä asiassa kiinni eikä sellasta, että sitä voidaan tulkita monella tavalla. Sitä ei pysty välttämään sitä tulkintaa niin kuin tuolla aiemmin tuli rakenteellisuuden takia jo. Meidän aivot on rakentunu sille, et me suodatetaan kaikki sen oman kokemus jutun mukaan. Mut se, että et mitä selkeempää se teksti on, niin sen enemmän tulkinnan erimielisyyksiä tai tulkinnan mahdollisuuksia. Mut aina on väärinymmärtämisen mahdollisuus.”

Nainen 2, 60-vuotias.

Väärinymmärtämisen ja tulkinnan kautta keskustelijat pohtivat huumorin vaikeutta kasvokkain viestimisessä sekä sosiaalisessa mediassa. Nainen 1 mainitsee, että vaikka miten hän korostaisi viestin huumoria hymiöillä, on aina mahdollisuus viestin väärinymmärrykseen. Kokemuksen kautta syntyy tekstin deduktio (Potter) siitä, miten kokemuksen luoma

yksittäinen elementti kasvokkain viestinnästä muuttuu verkossa toiseen muotoon. Yleinen periaate niin sanotusta perinteisestä kasvokkain viestinnästä ja sen elekielestä koostuvasta synteisistä korvaantuu ”toiseuttavalla” kokemuksella, jossa pyritään selittämään omia uusista elementeistä (verkko, sosiaalinen media vrt. kasvotusten viestintä) koostuvaa toimintatapaa, jossa kasvot korvaa teksti. Potter puhuu abstrahoinnista (kts. Potter), jonka tarkoituksena on luoda lyhyt, selvä ja täsmällinen kuvaus, joka korvaa laajemman tekstin. Facebookissa tai muissa ympäristöissä kokemuspohjalta syntyvä teksti on yritys luoda täsmennetty versio omasta viestinnästä, joka siirtyy toisesta mediasta toiseen (tavallinen viestintä -> sosiaalinen media).

3.7 Haastattelun luoma keskustelu

Haastattelun päätteeksi osallistujilta kysyttiin, miten he tiivistäisivät käydyn keskustelun henkilöille, jotka eivät olleet paikalla. Mies 1 korostaisi yksittäistä kohtaa keskustelussa, mutta ei yrittäisi tiivistää kaikkia asioita muutamaan lauseeseen. Materiaalin perusteella nainen 1 kuvailisi twiittejä ja kommentteja keskustelun vastakohtiksi.

”Mie ajattelin siitä twiittaukstista ja tästä materiaalista, että tota et et ne on olevinaan keskusteluja, mutta en mä niitä sanois keskusteluiks. En sanois pelkäks keskusteluks toisten haukkumista, että tota sillon se menee pois siitä keskustelusta, kun lähdetään sille haukkumislinjalle eikä oikeasti siellä yritetä ees keskustella, vaan siellä yritetään niinku haukkua.. Vaikka tässä meidän porukassa käkätellään ja heitetään läppää, me kuitenkin keskustellaan. Mä kuitenkin sanoisin, et meillä on tässä keskustelu, mutta noissa esimerkeissä ei välttämättä keskusteltu.”

Nainen 1, 51-vuotias

”Näinhän se on. Eihän se välttämättä ole todellakaan toisten haukkuminen ei oo mitään keskustelua (nauraa)”

Nainen 3, 56-vuotias

”Mä tota tosta sanoisin vielä, mistä naiset molemmat tossa sano: niin tota minun mielestä keskustelu voidaan käydä asiasta. Aina kun ruvetaan keskustelemana muista ihmisistä, niin silloin mennään

tunnetasolle ja helposti haukkumisen tai arvostelun puolelle, ja mä arvostan asiakeskusteluita tai asioista käytäviä keskusteluita. Ne ei aina välttämättä ole asiallisia (nauraa)”

Nainen 2. 60-vuotias.

Sosiaalisen median tekstien ja verrannollisuus painettuun sanaan nähtiin ongelmallisena. Nainen 1 kokee, että ongelma voi osittain perustua Internetiä edeltävien sukupolvien ajatukseen siitä, että kaikki, mitä lehteen painetaan, pitää paikkansa. Hän nostaa esimerkiksi Raamatun ja sen, kuinka kaikkea, mitä siinä sanotaan, pidetään totena. Hän vertaa Raamattua myös sanomalehtiin, joita voidaan myös tulkita absoluuttiseksi totuuden kertojiksi.

”Mut kun sanomalehdessä sanottiin, niin nykyään on varmaan paljon ihmisiä, kun ne näkee jotain netissä, ne ottaa sen oman mielipiteen todistuksena. Et et kyl mun mielestä on hirveen paljon semmosta kritiikkittömyyttä asioita kohtaan, taikka niinku ei osata/oteta selvää, mikä lähde on tai muu. Että kyl mä uskon, että sitä on paljon myös olemassa, että monet ihmiset ei ajattele niinkun yleensä, ne vaan imee sitä jotain sieltä ja näin. Et se kriittinen ajattelu, tota se se monenkin muun asian kuin tän somen suhteen niin tota niin, että erilaisia arvoja ja ajatusmalleja elämäntapoja ei niitä kyseenalaisteta, vaan otetaan valmiina ja niinkun et tää on se koko totuus eikä itse mietitä niitä asioita, tai niin mun mielestä se liittyy aika moneen asiaan.”

Nainen 1. 60-vuotias.

Sosiaalista mediaa voidaan vielä pitää niin sanottuna uutena mediana, vaikka useimmille yksilöille siitä on tullut osa normaalia arkea. Alustoilta toiselle siirryttäessä ja niiden kehittyessä on mahdollista, että käyttäytymisen muodot eivät vielä peilaa kasvatusten käyttäytymistä. Tässä voi kuitenkin olla eroja sukupolvien ja kasvatuksen välillä. Nainen 1 kokee, että käyttäytyminen alustoilla tulisi perustua toisten ihmisten kunnioittamiseen ja sitä kautta voisi kehittyä sosiaalisen median käyttäjänä.

”Et kyl must se on tosi kasvatuksellinen juttu ja sit se, et kai se, et se on voimistaa tällänen, kun siellä on paljon samanmielisiä kiusaajia laitetaan sosiaalisessa mediassa niinku yhteen. Niin niin se

vahvistuu, okei okei tämmösen annetaan jatkoa. Et tavallaan sen takia siihen pitäis enempi puuttua, että niitä epäasiallisia kommentteja ei sallittas”

Nainen 1. 51-vuotias

Sosiaalisessa mediassa käyttäytymisen peilautuminen oikeaan elämään on ollut keskustelun aiheena useissa yhteyksissä. Mies 1 kokee sosiaalisen median eräänlaisena ”ihmiskokeena”, jossa hänen kokemuksensa WhatsAppin ryhmässä johti ”someburnoutiin”. Hän korostaa, miten sosiaalisen median mahdollistavat teknologiat, kuten älykännykät, päätyvät 6-7-vuotiaiden käsiin, ja ensimmäisenä kouluvuotena oppilaat ovat jo osallistuneet useisiin WhatsApp-ryhmiin. Nuoreen ikään liittyvät keskustelun muodot voivat mies 1:n mukaan kärjistyä esimerkeissä, joissa lapset eristetään ryhmistä riidan jälkeen, mikä itsessään esittää sosiaalisen median käyttäytymismuotojen rankimpia muotoja. Nainen 2 korostaa, että tilanne on kuin oikeassa elämässä, joissa kaverisuhteet voivat kärjistyä, kun heitetään henkilöitä pois ryhmistä, mutta sosiaalinen media toimii vain huomattavasti nopeammin. Mies 1 näkee kuitenkin tulevien sukupolvien mahdollisuuden sosiaalisen median ympäristössä niin, ettei välttämättä synny ongelmia. Aikaisempina vuosikymmeninä kauhisteltiin television tuloa yhteiskuntaan ”pilaamaan ihmiset” nainen 2:n kertomuksen mukaan, kun taas niin sanotun MTV-sukupolven koettiin kasvavan keskittymishäiriöisiksi nopeutuvien kuvaleikkausten vuoksi. Nainen 1 mainitsi välineiden merkityksen:

”Mut edelleenkin ne on välineitä. Nainen 1 otti esiin tossa, että jos arvostaa ihmisiä livenä, niin osaa arvostaa niitä somessakin. Minusta se on toinen puoli sitä asiaa. Mä ottaisin sen vielä sinne syvemmällä. Jos ihminen osaa arvostaa itseänsä, niin se kyl tietää, miten se kohtelee muitakin. Jos se on okeasti sinut itsensä kanssa ja arvostaa itseään ihmisenä, niin ei se kyl lähe huutelee hv:tä tonne kenellekään toisellekaan. Se tajuaa niidenkin ihmisyyden, vaikka ne ois kuinka erilaisia.”

Nainen 1. 51-vuotias

4 Johtopäätökset

Tutkimukseni alussa mainitsin, ettei aikuisten medialukutaidosta kuule keskusteltavan samoin tavoin kuin nuorten medialukutaidosta. Etsiessäni esimateriaalia ryhmähaastattelua varten mietin, kuinka tutkittavat henkilöt tulevat käsittelemään vahvasti arvolatautuneita twiittejä ja kommenttiosion viestejä. Uusien medioiden, joita sosiaalinen media jatkuvine muuttuvine alustoineen mielestäni vielä edustaa, kohdentaminen nuoremmille sukupolville voi osoittaa, että vanhemmat sukupolvet peilaavat uusia teknologioita verraten niitä aikaisempiin 'versioihin'. Haastateltavat henkilöt viittasivat usein omaan kokemukseensa toimiessaan sosiaalisen median kentällä. 1980-luvulla puhuttiin niin sanotusta MTV-sukupolvesta, joka tulisi "kärsimään" musiikkivideoiden nopeiden leikkausten aiheuttamista keskittymishäiriöistä. Vanhemmat sukupolvet, jotka olivat kasvaneet ja tottuneet MTV:tä aikaisempien medioiden muotoihin, olettivat, että nuorempi sukupolvi tulisi muovautumaan negatiivisesti uuden median vuoksi. Erikoista on huomata, miten keskustelu uusista medioista kohtasi kritiikkiä erityisesti vanhemmilta ihmisiltä, kuten nykyisinkin sosiaalisen median aikakaudella. Tilannetta hankaloittaa myös se, että aikuisia ei välttämättä kohdenneta yleisönä samoin tavoin kuin nuoria. Vaikka MTV olikin viihdettä, niin sen vertaaminen Twitteriin tai muihin sosiaalisen median alustoihin ei ole kuitenkaan ei-relevanttia.

Ryhmähaastattelussa selvisi, miten muut käyttäjät voivat ymmärtää väärin henkilöiden sivustolle kirjoittamat viestit. MTV:n luoma kuvasto ymmärrettiin myös väärin; vaikka se vaikutti hetkellisesti kuvalliseen kerrontaan, sen vaikutus kokonaisen sukupolven keskittymiseen voi olla kiistanalainen. Sosiaalisen median aikana taas väärinymmärtäminen voi olla merkityksellisempää, koska median luoja voi olla tavallinen ihminen eikä siihen tarvita julkisuutta. Kuitenkin viestit ovat julkisia, koska ne ovat useimpien luettavissa. Väärinymmärtämisen mahdollisuus kasvaa, koska alustat eivät välttämättä ole tuttuja aikuisille, siitähän huolimatta, että he käyttäisivät niitä päivittäin. Vastaajista oli huomattavissa, miten he joutuvat rajoittamaan toimintaansa, koska viestin vastaanottaja ei tunne heidän persoonaansa, etenkin kun "teksti on vain tekstiä". Passiivisenakin toimitsijana olemisen rajoitti henkilöitä, koska he joutuivat lukemaan negatiivisia ääripäitä esittäviä viestejä. Asiattomuuksien lukematta jättäminen on itsessään valintojen tekemistä, mutta samalla myös rajoittavaa, koska silloin oman kupla ei hajoa. Iltapäivälehtien

kommenttiosioden lukematta jättäminen korostaa omassa kuplassa olevia odotuksia ja olettamuksia, mikä on tietoinen valinta kiinnittää huomiota negatiivisiin asioihin.

Perinteisissä medioissa esiintyminen omilla kasvoilla ja mielipiteillä voi johtaa editointiin, jossa mediaa työstävä henkilö voi tilan ja ajan puutteen vuoksi karsia jotain pois alkuperäisestä viestistä. Jussi Halla-Ahon ja Päivi Räsäsen twiiteissä ei ole samanlaista editointia, vaan ne jätetään vastaanottajien tulkittaviksi ja kommentoitaviksi. Haastateltavat kokivat poliitikkojen toiminnan verkossa katalyyttinä muiden ihmisten kommenteille. Samalla tavalla kuin muissa medioissa poliitikot kertovat viestinsä, mutta he eivät yleensä palaa selittämään omia viestejään samaan ”ketjuun”, vaan kommentoijat jätetään keskustelemaan aiheesta, kuin printtimedian lukija(t) kahvipöytäkeskusteluissa. Haastateltavat näkivät oman medialukutaitonsa perustuvan kokemukseen, joka on karttunut tarkastelemalla, miten muut käyttäytyvät verkossa. Oikeassa elämässä käyttäytyminen on ohjesääntönä sille, miten he toimivat sosiaalisessa mediassa. Vaikka henkilöt verkossa ovat näkymättömiä tekijöitä, heidän viestinsä kuitenkin nähdään olevan osoituksena heidän mielentilastaan kuvitteellisessa anonyymisyyden tilassa, vaikka sitä sosiaalinen media ei kuitenkaan ole. Osa vastaajista näki avautumisien ja muiden julkisten henkilökohtaisten toimintojen olevan esimerkkejä kuvitteellisesta intimitetistä. Esimerkiksi Facebookissa nähtiin, etteivät kaikki välttämättä erota kasvokkain viestimisen ja virtuaalisesti toimimisen välillä eroja. Uutuuden viehätystä oli varmaankin etenkin vuosina 2006 – 2007. Sosiaalista mediaa ei vielä pidetty liian julkisena tilana, vaan enemmänkin perinteisemmän sosiaalisen käyttäytymisen loogisena jatkona. Yksityiset asiat saatettiin esitellä paljon paljastavammin kuin nykyisin, koska kyseessä oli jotain aivan uutta tavallisessa jokapäiväisessä elämässä.

Esimateriaalina käytetyt Twitter-viestit ja Iltalehden nettiversioiden kommenttiosiot osoittivat haastateltavien käsittelevän medialukutaitoansa vertaamalla sitä muihin medioihin, kuten printtimediaan ja myös omaan elämäänsä medioiden ympäröimänä. Negatiivisten kommenttien vältteleminen nähtiin samanlaisena toimintana kuin oikeassa elämässä, jossa halutaan vältellä konflikteja siitä syystä, että ne vain eskaloituvat, kun tilanne ymmärretään provokaationa. Verkossa tilanne voi vain pahentua, etenkin suomalaisessa kulttuurissa, jossa kasvotusten ei sanota pahimpia asioita, jolloin kasvottomuuden illuusio mahdollistaa asiattoman käyttäytymisen. Seksuaalivähemmistöihin ja etenkin Pride-kulkueeseen liittyvän uutisoinnin koettiin osittain toimivan karnevalisointina, vaikka medianäkyvyyden voitaisiin

nähdä nykyisin olevan suurempaa kuin muutama vuosikymmen sitten. Median värikyyden ja tiettyjen asioiden korostaminen Pride-kulkueessa nähtiin toimivan negatiivisesti ihmisryhmän esityksessä, koska sen nähtiin korostavan tiettyjä stereotyyppisiä sukupuoli-, ja seksuaalivähemmistöistä. Aikuiset ihmiset voivat nähdä Pride-kulkueen uutisoinnin eri tavoin kuin nuoremmat ihmiset, koska he reagoivat oman kokemuksensa kautta, miten media käsittelee ja muokkaa käyttämällään kuvastollaan ihmisten viestien vastaanottoa. Nuoremmat ihmiset voivat nähdä uutisoinnin vain positiivisena, koska heille asia ei ole välttämättä mikään suuri juttu kuten osalle aikuista väestöä. Karnevalisoivaksi ja stereotyyppiseksi nähty kuvasto voi perustua kuvien nykyiseen inflaatioon, jossa yhdistyy sosiaalisen median kuvien tulva ja printtimedioiden hillitympi tapa käyttää kuvia, jolloin aikuinen käyttäjä voi kokemuksensa avulla nähdä, miten ihmisryhmä esitetään ”väärin”, jolloin yksilöt muuttuvat massoiksi.

Tutkimusta tehdessäni mietin, että on yksi syy, miksei aikuisten medialukutaidosta keskustella samaan tapaan kuin nuorten. Haastattelun aikana kävi ilmi, että sosiaalista mediaa verrattiin muihin medioihin, etenkin printtimedioihin. Onko mahdollista, että nuoremmat taas eivät vertaa sosiaalista mediaa samalla tavalla, koska he ovat enemmän sinut ”uuden median” kanssa. Peilautuvuus todellisuuteen voi olla aikuisilla aivan erilainen kuin nuorilla, koska he eivät ole niin ”puhtaasti” sosiaalisen median ”kasvatteja” kuten nuoremmat sukupolvet. Aikuiset voivat vertailla Twitteriä ja kommenttipalstoja esimerkiksi yleisönosaston kirjoituksiin ja peilata niiden viestejä twiitteihin tai Facebookin postauksiin. Käsitys siitä, että kaikki painettu teksti ei pidä välttämättä paikkaansa, on merkittävä aikuisille sosiaalisen median aikakaudellakin, koska nykyisin kaikki voivat kirjoittaa, mitä mieleen juolahtaa ja viestit voivat kärsiä inflaatiosta, jolloin valheet voivat saada suuremman roolin kuin itse totuus.

Aikuisten ihmisten medialukutaidon käsittelyn vähyyttä voi miettiä sosiaalisen median alustojen jatkuvan kehityksen kautta: kohdennetaanko markkinointi enemmän nuorille kuin vanhemmille sukupolville? Toisaalta kyse voi olla henkilökohtaisesta näkökulmasta, jossa korostuu oma näkemykseni siitä, miten esimerkiksi Tik Tok näyttäytyi etenkin aluksi nuorempien ihmisten sisällöntuotannon kautta. Osa tutkimukseen osallistuneista henkilöistä tähdensi, kuinka välineet ovat hyviä, mutta ihmiset tekevät niistä negatiivisia omilla

toiminnoillaan. Mediakasvatus on tärkeää sekä nuorille että vanhemmille. Iästä riippumatta pitäisi tietää, miten tulisi käyttäytyä uusilla alustoilla. Päivi Räsänen ja Jussi Halla-Ahon kirjoitukset sosiaalisessa mediassa osoittavat, etteivät he osaa käyttäytyä välttämättä yhtään sen paremmin kuin tavallisetkaan ihmiset.

Johdannossa pohdin aikuisten medialukutaidon käsittelemättömyyttä ja kuinka nuoremmat henkilöt tuntuvat saavan enemmän huomiota aiheeseen liittyen. Tutkimuksen päätteeksi päättelin, miten kokemuksella on suuri merkitys haastateltavien medialukutaidossa. Ehkä tämä on yksi syy sille, miksei aikuisten mediataidoista keskustella aktiivisesti medioissa. Aikuisten ihmisten voidaan kokea olevan ”valmiita”, koska heillä on jo tiettyä näkemystä ympäröivästä maailmasta. Tilanteen tekee mielenkiintoiseksi myös se, että mediakasvatusta opettavat tietysti aikuiset ja kohteena ovat juuri nuoremmat sukupolvet. Kummat lopulta ovat opettajia, kun alustat uusiutuvat ja nuorten oletetaan omaksuvan Tik Tokin, jne.? Jatkotutkimuksen kannalta olisikin mielenkiintoista käsitellä sitä, miten eri sukupolvien medialukutaidot eroavat toisistaan.

Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää, miten aikuiset ymmärtävät medialukutaitonsa ja miten he ymmärtävät itse termin ”medialukutaito”. Haastattelun analyysin aikana selvisi, että vastaajien oma kokemus yhteiskunnasta ja omasta henkilökohtaisesta elämästään vaikutti heidän toimintaansa erilaisilla sosiaalisen median alustoilla. Uudet teknologiset kehitykset nähtiin hyvinä työkaluina, mutta ihmiset katsottiin tekevän toimintatavoillaan niistä huonoja. Aikuisten käyttäjien toimintatavoissa oli myös nähtävissä tiettyä pidättäytymistä, jota alettiin välttää erityisesti alustan muuttuessa tutummaksi. Uutuuden viehäytyksen kadottua ja muiden käyttäjien avoimemmat toiminnat esimerkiksi Facebookissa koettiin liian henkilökohtaisiksi, lähes tirkistelyksi.

Tunteiden purkaukset ja medialukutaidon omakohtainen ymmärrys olisi voinut avautua vielä paremmin suuremmassa otannassa, jossa haastateltavia olisi ollut enemmän tai haastatteluita olisi järjestetty esimerkiksi kolmessa eri ryhmässä. Medialukutaito-termin moniulotteisuuden ja ryhmän pienuuden vuoksi tutkimuksessa jäi selvittämättä, kuinka termi ymmärretään yksilötasolla ja miten pitkän välin aikana taito on kehittynyt.

LÄHTEET

- Buckingham, D. 2007. Digital Media Literacies: Rethinking Media Education in the Age of the Internet. *Research in Comparative and International Education*, Volume 2, Number 1.
- Daniels, G. George, L. Christ, W. De Abreu, B.S. 2020. *A Model for Media Literacy Across a Lifespan: Wisdom from Pedagogical Pilots*. Iso-Britannia: Routledge.
- Deirdre, P. 2013. *Media Literacy: Seeking Honesty, Independence, and Productivity in Today's Mass Messages*. Yhdysvallat: New York: International Debate Educational Association
- Herkman, J. 2007. *Kriittinen mediakasvatus*. Tampere: Vastapaino.
- Herkman, J., Vainikka E. 2012. *Lukemisen tavat. Lukeminen sosiaalisen median aikakaudella*. Tampere: Tampereen Yliopiston Paino Oy.
- Hochsmann, M., Poyntz, S-R. 2011. *Media Literacies: A Critical Introduction*. Iso-Britannia: Wiley-Blackwell.
- Jeong, S-H., Cho H., Hwang Y. 2012 *Media Literacy Interventions: A Meta-Analytical Review*. Iso-Britannia: Blackwell Publishing Ltd.
- Kupiainen, R., Sintonen, S. 2009. *Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus*. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.
- Lipponen, L. 2007. *Yleisestä mediaosaamisesta paikallisen ja yhteisölliseen mediaosaamiseen*. Teoksessa *Näkökulmia mediakasvatukseen*. Helsinki: Mediakasvatusseura.
- Nynäs, P. Kejonen, E. 2020. *Public Discourses About Homosexuality and Religion in Europe and Beyond teoksessa The Changing Relation Between Sexual and Gender Minorities and Religion in Finland: Some Observations in the Light of Postsecularity*. Iso-Britannia: Springer International Publishing
- Mason, L. 2016. *McLuhan's challenge to critical media literacy: The City as Classroom textbook*. Yhdysvallat: Routledge.
- Merilampi, R-S. 2014. *Mediakasvatuksen perusteet*. Helsinki: Ritva-Sini Merilampi & Avain.

Merilampi, R-S. 2021. Mediasivistystä vahvistamassa. Tietotaitotalkoot pedagogisena mallina. Helsinki: Kyriiri Oy.

Paasonen, S. 2014. Juhannustanssien nopea roihu ja Facebook-keskustelun tunneintensiteetit. Tampere: Media- ja viestintätieteellinen seura Mevi.

Potter, W.J. 2010 The State of Media Literacy. Taylor & Francis Group.

Potter, W.J. 2013. Review of Literature on Media Literacy. Iso-Britannia: Blackwell Publishing Ltd.

Sarja, T. 2016. Kuka oikein tietää. Kun mielipide haastoi tieteen. Jyväskylä: Docendo.

Sihvonen, J. 2009. Medialukutaidon rajat ja rajoitukset. Teoksessa Suhteissa mediaan. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Sintonen, S. 2012. Susitunti. Kohti digitaalisia lukutaitoja. Tampere: Tammerprint.

Thoman, E., Jolls T. 2004. Media Literacy – A National Priority for a Changing World. Yhdysvallat: Sage Publications.

Valtonen, A. 2005. Ryhmäkeskustelut: millainen metodi? Teoksessa Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.